

Gamle Modum

ÅRSSKRIFT FOR MODUM HISTORIELAG 2004
19. ÅRGANG

Gamle Modum

ÅRSSKRIFT FOR MODUM HISTORIELAG 2004

19. ÅRGANG

I redaksjonen:

Thure Lund

Jon Mamen

Aase Hanna Fure

Asbjørn Lind

Forsidefoto: Magnhild Bråthen, 1929.

Foto hentet fra bildesamlingen til Olaf Bråthen.

Historielagets styre:

Wermund Skyllingstad, leder

Aase Hanna Fure, kasserer

Liv Enger

Sigmund Heier

Per A. Knudsen

Björg Randi Hovde

John Arne Wendelborg

Ragnhild Flannum

Historielagets adresse: Postboks 236, 3371 Vikersund

*Gamle Modums adresse: Jon Mamen
Heggen
3370 Vikersund
e-post: jonmamen@frisurf.no
Tlf. 32 78 70 17*

Layout og trykk: Caspersens Trykkeri AS, Vikersund

Innholdsfortegnelse:

THURE LUND: Slik var det før bilane kom 3 Skysstasjoner i Modum	THURE LUND: Evens julaften 32
AASE HANNA FURE: Da Modum kommune anskaffet administrasjonsbil 8	THURE LUND: Modumsvalsen 34
THURE LUND: Ikke enkelt å få vei til Østmodum 9	JON MAMEN: Lone Essendrop 35
THURE LUND: Avholdssak på Østmodum 9	AASE HANNA FURE: Østmodum husmorlag 37
ARNT BERGET: «Elvebuer'a» på Snarum 10	THURE LUND: Er Øvre Gubberud bygdas eldste? 40
THURE LUND: Da radio'n kom til Snarum 14	THURE LUND: Travkjøring i gamle dager 42
THURE LUND: Laksefisket i Døvika gjennom 800 år 15	THURE LUND: Travbaner for 90 år siden 43
INGER-LISE MOEN: Ole K. Moen 17	AASE HANNA FURE: Modum Travselsskap 44
INGER-LISE MOEN: Små glimt fra Ole K. Moens ungdom og barndom 18	THURE LUND: Bresken, fra overtro til nytte 46
UNNI VENKE HOLM: Distriktsjordmor Anna Skauen 22	INGAR HELLERUD: Utvandret fra Vestre Spone. Ble reserve i USA-troppen til vinterlekene i Lake Placid 50
ASBJØRN LIND: Christopher Hornsruds boksamling 24	THURE LUND: Store-Per Hovengen og Vaakjempa 52
JON MAMEN: Subskribenter fra Modum til Hans Strøms prekensamling 1792 30	JON MAMEN: Søskenflokket fra Brekke 53
JON MAMEN: Skoler og lærere ved visitasen i 1882 31	THURE LUND: Kristian Linnerud 56

Thure Lund:

Slik var det før bilane kom

Skysstasjoner i Modum

300 år er kort tid i vår historie. Ser en på den rivende utviklingen av skyss og kommunikasjoner, skulle en tro det var en evighet. På 1600-tallet var det i vårt land ennå ingen veier i den forstand vi forstår ved veier. De som skulle fra et sted til et annet, måtte ty til hesteryggen, eller rett og slett til apostlenes hester.

Fra eldgammel tid hadde bøndene plikt til å sørge for fri skyss for kongelige personer og etter hvert også for biskoper på tjenestereiser. Godt kjent i vårt distrikt er biskop Jens Nielsøns beretning om sin reise gjennom Modum og videre til Sigdal på visitasreisen sommeren 1595. Der beskriver han reisen fra han til hest kommer inn i Modum til han blir rodd over sunnstedet ved «Halgsem» (Hilsen) over Snarumselva til Nes. Så var det igjen på hesteryggen over skogen til Sigdal.

På 1600-tallet, før det ble opparbeidet veier, måtte det mange hester til for å frakte et følge. Hver person måtte ha sin hest. I tillegg var det ofte en unggutt med som «følgesvenn». Han skulle være veiviser og ta vare på hestene.

Etter hvert utviklet skyssplikten til bøndene seg til å omfatte en mengde kongelige og kirkelige personer på reise. I 1648 måtte myndighetene ved en kongelig forordning gi omfattende retningslinjer for skyss og gjestgiverier. Det var særlig skyss av private reisende som var gjenstand for regulering.

I 1663 ble det bestemt at det skulle være skysskifter for hver mil. Det skulle opprettes såkalte tilsigelsesstasjoner, som skulle ledes av en skysskaffer som var lønnet av allmuen. Han var fritatt for militærtjeneste og skysskatt. Skysskafferen hadde, som navnet forteller, til oppgave å skaffe hester fra bøndene når noen gjorde krav på skyss. Skysskafferne hadde sine bestemte gårder å henvende seg til når det skulle hentes inn skysshester. Den generelle skyssplikta ble opphevet, men kongelige personer skulle fortsatt ha fri skyss. Andre måtte betale etter en offentlig tariff (skysspengeskatt). Men fortsatt hadde bøndene plikt til å stille hester.

Det ble etter hvert bestemt at de som hadde krav på fri skyss, måtte ha spesielle reisepass fra stattholderen. Det ble ofte krangel om disse passene. Mange gjorde krav på friskyssen uten at de hadde rett til det. Rettsbøkene forteller om rene slagsmål mange ganger.

Etter mye uro ble skyssplikten forandret. I stedet for plikt til hestehold skulle hver fullgård betale 2

Denne steinstøtta ved Borgenhovet er antagelig reist av vegarbeidere da den første veien til Ringerike ble bygd. Det heter at denne veien kom en gang på 1800-tallet.

Foto: Th. Lund

riksdaler årlig som skulle gå til skyss. Men uroen fortsatte da ikke alle hadde penger til skysskassa. Dette fortsatte helt til 1719, da hele den upopulære skyssplikta ble avskaffet. For større reisefølger hadde imidlertid skysskafferne anledning til å hente inn hester fra naboskapet, eller fra nærmere angitte gårdsbruk.

På 1700-tallet vokste ordningen med faste skysstasjoner fram. Det ble også gitt anledning for skysstasjonene til å ha gjestgiveri med skjenkerett. Da ble det stilt krav om bevillingsbrev. Det ble sterkt fokusert på om gjestgiveriet var «fornødent for de reisende». Stort sett ble skyssystemet etter dette lite forandret utover på 1700-tallet.

På grunn av naturforholdene i landet vårt var det

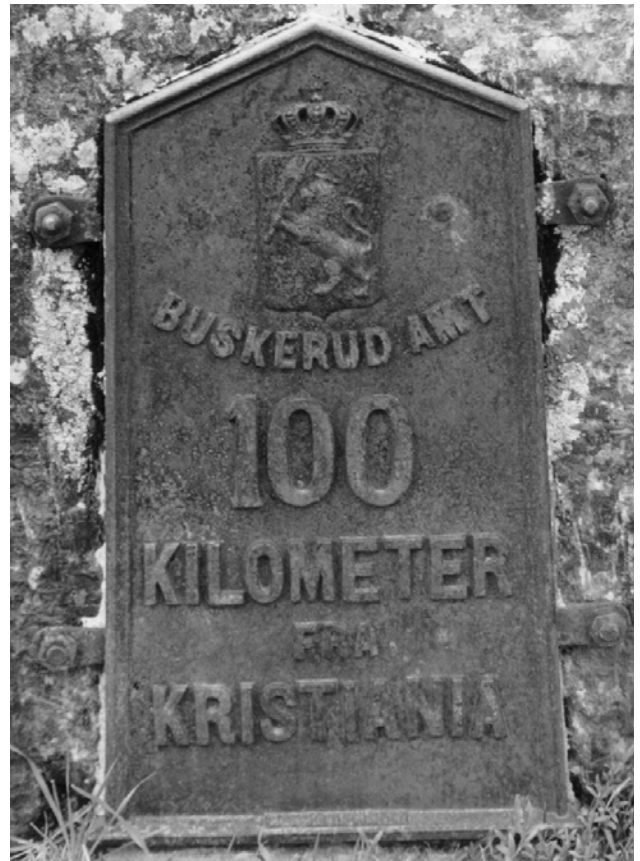

Det var ofte en tvilsom fornøyelse å bli skyssset i bratte, steinete bakker. Tegning fra Illustrert Nyhedsblad 1861.

mange hinder for de reisende. Man måtte over elver og vann, og ferjestedene ble viktige for skyssen som måtte fram. Størst trafikk i vårt distrikt var det ved Åmot, fra Sundhaugen over til Kongssagene, og i Vikersund med ferje mellom Vestre og Østre Vikersund. Etter Simoa ble det viktige ferjer ved Varhus, i en periode også ved Taraldshus og ved Sigdalsdelet før Nesvollen. Etter Snarumselva var det viktige ferjer ved Bøenstøa, Hilsen-Nes og ved Ula-Svendsby. I tillegg var det såkalte kirkeveier mange steder etter begge elvene. I siste halvdel av 1800-tallet og omkring århundreskiftet 1900, da det ble bygd mange bruer, ble de fleste ferjene overflødige.

Etter 1814, med forandring i landets styre og stell, ble det satt nytt søkelys på skyssstasjonene. Fra 1816 kom det påbud om at skysskafferne måtte føre dagbok med navn på de reisende og opplysninger om deres oppdrag. Det skulle åpnes for faste skyssstasjoner med gjestgiverier der «almuen ønsket det». Det ble bestemt at skyssstasjonene var offentlige og skulle ha tilskudd til driften av kommunene. Fremdeles lå det igjen en del plikter for bøndene, som mange mente var urettferdige. Gårdene Buskerud, Fossum og Skuterud var for eksempel fritatt for pliktkjøring. Dette var et etterslep fra de gamle kongelige privilegier til Buskerud, og etter hvert til Blaafarveværket. Disse privilegiene opphørte da Peter Collett mistet dem i 1838.

Gjennom årene har det vært omtalt mange gårder der det skal ha vært skyssstasjoner i bygda. Mange av dem har nok bare hatt plikt til å holde hester. Vi nevner at skyssstasjonen på Bjørndalen, nær Eikerdelet ved Åmot, hadde krav på hester fra Strand, Haug, Formo og Jelstad. Østre Vikersund, der det var skyssstasjon og ferjested før 1840, hadde krav på hestehjelp fra Kjølstad, Brunnes og Bjølgerud. Til skyssstasjonen på Tingelstad ble det hentet hester fra

Slike malmjernstøtter var plassert ved hver mil etter de store veiene. Denne ved skyssstasjonen på Snarum viste at en var 100 km fra Kristiania.

Foto: Th. Lund

Bøen, Aslaksby og Bergan, mens Hole fikk hestehjelp fra Grøterud, Flannum, Hære og Skretteberg. Alle gårdene var med i systemet, men ikke som offentlige skyssstasjoner med tilsigerrett. Skyssstasjonen på Bjørndalen ble overtatt av Enger så tidlig som i 1759. Her hadde man rett til gjestgiveri og skjenkerett fra 1777.

Et eksempel på den tidas reisemåte for de som hadde ærend på bygda kommer fram i ei reiseregning som notarial C. Falsen presenterte i 1839, da han hadde et ærend til Ringnes i Krødsherad:

Skyss med hest:

til Bjørndalen	1 3/8 mil	1 ort 18 skill.
til Vigersund	1 mil	1 ort 8 skill.
til Olafsby	1 1/8 mil	1 ort 11 ? skill.
Til Vassendrud	1 ? mil	1 ort 15 skill.
til Slevigen	? mil	18 skill.
til Ringnes	1 3/8 mil	1 ort 18? skill.

Ferjepenger:

Haugsund	6 skill,
Vigersund	6 skill,
Noresund	4 skill.

Retur:

Det samme.

Diett på reisen 12 ? mil
Stemplet papir

1 spd.
15 skill.

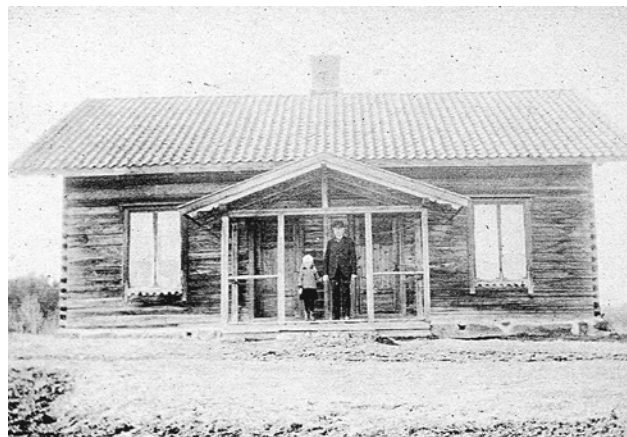
Sum

6 spd.- 2 ort - 10 skill.

Inn i ny tid

Gjennom hele 1700-tallet ble det lagt ned et stort arbeide for å bedre veiene. Det ble mer og mer vanlig med vogner med hjul, slik at flere reisende kunne transporteres med en hest. Bekker, som ridehestene forserte greitt, måtte da brulegges for å få over ei stor trille. På begynnelsen av 1800-tallet ble det flere og flere veier som kunne kjøres. I første halvdel av 1800-tallet ble det bygd rundt 40 bruer i Modum, deriblant noen store, som Vikersundbrua over elva ved Vikersund i 1842, Åmotbrua over Drammenselva i 1853 og bru over Simoa ved Kongssagene.

I 1851 kom det nye lover om skyssvesenet, og i 1854 ble det bestemt at det bare skulle være tre skyssstasjoner med kommunale bidrag i Modum. Disse ble hos Chr. Thingelstad i Åmot, Peder H. Krona i Vikersund og hos Even G. Prestgarden på Snarum. Etter dette fikk disse stasjonene omkring 100 spd. i årlige bidrag fra kommunen til drifta. På denne tida ble det ei kraftig «røre» om å få disse løyvene.

Somlabygningen på Snarum var skyssstasjonens administrasjonsbygg.

Stasjonenes rett til gjestgivervirksomheten gav ekstra muligheter til inntekt, ikke minst gjennom skjenkebevillinger.

Fra 1836 var det også gitt åpning for at skyssstasjonene skulle skaffe nødvendig overnatting for reisende på lengre turer. Det ble også ordnet slik at skysskarene kunne ta med postsendinger, dette ble ytterligere styrket i 1851.

På Åmot var det skysskifte på Breivik fra 1866, da

Fullastet slede fra Krona i Vikersund.

Foto: G. Tingleff Jensen

Trygve Larsen var den siste skyssgutten i Vikersund.

Foto: Th. Lund

August Gregersen overtok skysstasjonen som Thingelstad hadde på Kongshøy, men Gregersen flyttet den til Strandgata etter bare to år. Skysskiftene på Sundhaugen og i Strandgata under Breivik var da bygdas mest trafikkerte. Da Åmotbrua kom, ble skysskiftet på Sundhaugen ikke så nødvendig. Familien Gregersen hadde skysstasjonen i Åmot fram til 1916, da herredsstyret mente at skysstasjonene hadde utspilt sin rolle.

Året før hadde Theodor Evensen gitt opp på Snarum. Han hadde da hatt skysstasjonen på Prestgarden og Lofthus siden 1884, da han overtok etter sin far. Theodor Evensen var en fargeklatt i lokalmiljøet på Snarum. Han bygde og drev Kirkebø Hotell og bestyrte telefonsentralen på stedet i mange år, samtidig som han hadde skysstasjonen.

I Vikersund ble det mange bytter av stasjonsholdere

på slutten av 1800-tallet. Først sa Peder Krona opp skyssen i 1874. Brødrene Bottegård flyttet skysstasjonen på Krona opp til Bottegården, der den var i fire år. Så ble den flyttet tilbake til Krona igjen i 1878, men i 1892 sa Peder Krona takk for seg. Handelsmannen Peder Thon hadde da skysstasjonen på Krona fram til 1903, etterfulgt av Ola Austad i to år. I 1905 overtok brødrene Torkel og Thorvald Thingelstad og avbrøt det femti år lange samarbeidet med Krona Hotell. De flyttet skysstasjonen til Sand ved Vikersundgården og drev til 1910, da brødrene Thorvald og Mikal Ørmen kom inn i bildet. Disse holdt det gående helt til 1928, lenge etter at kommunen hadde sluttet å gi støtte til skysstasjonene. Det var nemlig kunder hele tida, sa den siste skysskaren til Ørmen, Trygve Larsen, i 1997, året før han døde. Mange av «storfolka» som skulle besøke Modum Bad syntes det var mer populært å bruke hestedrosje til Badet, enn å bruke bilen. Det var ennå, på den tida, mye dårlig vei, så hestene tok seg lettere fram enn bilene, sa den gamle «skyssgutten». Etter vinteren 1928 kjørte den unge Trygve Larsen tømmeroppsynsmannen Pål Paulsen helt inn til Lierdelet på Tyrifjordisen. Det ble den siste turen for både han og skysshestene på Modum.

Lassekjøringa

I tillegg til skyss for personer var ikke minst varetransport til og fra Drammen en stor næring før jernbanen kom i 1872. Såkalte «føringsbønder» kjørte trelast, kjøtt, korn, smør og gammelost til byen, og de hadde salt, salt sild, sukker, jernvarer, tøy og ikke minst brennevin med seg tilbake. Disse kjørerne, som kunne være helt fra øverst i Hallingdal, måtte ha steder å hvile og overnatte på. Kjente slike steder i Modum var Hære og Gullhaugen på Snarum.

En dram ved Kongssagene, Åmot.

Foto: Omkring 1. verdenskrig. Drammen Museum.

Skyssgutter ved Hære før 1870.

Privat foto

Dette var steder som lå laglig inntil transportveien. På Hære var inntekta fra lasseskjørerne så verdifull at man kuttet en av bygningene for at det skulle bli plass nok til sleder eller vogner. Lassekjøringa var sesongbetont. Vinterstid var det greiere å komme fram med tunge lass på islagte fjorder og vann og på snøføre. Diktet til Kristine og Johannes Bakken fra Snarum forteller om det:

*Holdt, holdt pikadausen
 Det er sagn som må holdes i akt -
 For om vintern kom felar
 langt ovante dalar
 og i Sundhaugen låg dom kor natt.*

Denne lassekjøringa gjennom Modum ble det slutt med da jernbanen kom. Da ble endestasjonen for lasseskjørerne fra Hallingdal flyttet til Krøderen, i en 40-års periode, før Bergensbanen overtok varetransporten i 1909. Da hadde hesten som fremste kommunikasjon gjort jobben i mange hundre år.

Fortegnelse over skysstasjoner og

gjestgiverier i Modum

Enger v. Åmot	1759	Stort skysskifte
Jar v. Åmot	1759	Gjestgiveri
Moen v. Åmot	1759	Gjestgiveri
Søya v. Åmot	1759	Kro for lasseskjørere
Varhus, Simostranda	1759	Sundsted
Vassbønn, Geithus	1759	Gjestgiveri
Vikertangen, Vikersund	1759	Sundsted, stort skysskifte
Åmotsagene	1759	Skysstasjon med kro for arbeidere
Lien, Snarum	1759	Gjestgiveri i Damstua
Hølen, Åmot	1759	Kro for tømmerkjørere
Prestgården, Snarum	1805	Skysstasjon
Vikersundet	1805	Sundsted til 1843
Breivik, Åmot	1866	Skysstasjon

Aase Hanna Fure:

Da Modum kommune anskaffet administrasjonsbil

Min far, Hans P. Fure, hadde kjøpt seg ny Chevrolet personbil modell 1938, den kosta den gang kr. 6.000,-. Bilen hadde bare gått 6000 km da krigen kom i 1940. Det ble da vanskelig med bensin, og bilen ble stående i garasjen.

Under krigen beslagla tyskerne de fleste private biler, og far fikk beskjed om at bilen skulle tvangsinnleveres. Det var ikke tyskerne selv som skulle ha bilen, men Modum kommune ved naziordfører Grønvold. Dagen før bilen skulle leveres, kom to tyske offiserer på gården for å snakke med far om bilen. Da de reiste igjen, gjentok de flere ganger: «Vi har ikke vært her i dag.» Besøket ble nok gjort for å legge press på far for å utlevere bilen til kommunen.

Dagen etter kom ordfører Grønvold og kommunens faste sjåfør, Kristensen, for å hente bilen. De kom

med drosje, og sjåfør var Nils Fosbæk fra Geithus. Far var ikke mye blid da Grønvold og Kristensen kjørte ut fra gården.

Bilen ble brukt til å kjøre «de høye herrer» i kommunen når de skulle på møter og befaringer. Kristensen var bilens faste sjåfør så lenge bilen var i kommunens eie. Kommunen solgte den i 1952.

Far prøvde flere ganger etter krigens slutt å få igjen bilen. Han var bl.a. i Vikersund 8. mai 1945 for å se etter bilen, men fant den ikke. Han hadde beholdt bilens reservenøkkel som han da hadde med seg.

Etter en del korrespondanse med kommunen sommeren 1945 fikk far kjøpe- og kjøretillatelse på ny bil til erstatning for den innleverte bil som kommunen ønsket å beholde.

Thure Lund:

Ikke enkelt å få vei til Østmodum

Alt i 1820-årene var det veiingeniører i sving for å lage vei innover Østmodum. Det gikk med rykk og napp i takt med de midler som en klarte å få til et slikt formål, og også i hvilken grad grunneiere og oppsittere var opptatt av å få vei inn i bygda. Vi minnes Even Dignæs som i 1832 fortalte journalisten Hans Allum at «vi brukær itte vei på denna leien, derfor går vi heller ikke følk i veien». Noen mente også et en vei ville dra tatere og andre uønskede til bygda.

Men veien kom. I 1840, ca. 20 år etter starten, var en ny vei på hele 4 km kommet til Brekke. Hele fire km. I 1900 var det brukbar vei til Tandberg, men da stoppet det opp. Veiproblemene på Østmodum ble behandlet i både kommunen og fylket, men alt sto i stampe. Den 4. mai 1912 ble saken igjen behandlet i Modum kommunestyre. Her er rapporten som ble sendt amtmannen i Buskerud:

Hr. amtmannen i Buskeruds amt

I følge Modum herredsstyres beslutning av 4. mai 1912, oversendt til amtets paategning av 13 s.m. ble der forrige sommer i forbindelse med utstikningen av veien Skjeggerud-Hørte-Modumdelet i Lier foretatt en undersøkelse av denne veis fortsettelse fra Liers grense til Tandberg i Modum.

Denne vei er først og fremst av betydning for gjennomgangstrafikken, i det den sammen med veien Hørte-Modumdelet, der er bevilget (amtstingbok nr

67 for 1912) er den et manglende ledd i en veirute mellom Lier stasjon og Vikersund. Men veien er heller ikke uten lokal interesse, da den store del av Østmodum, der ligger mellom Tandberg til Lierdelet praktisk talt er helt uten vei. Fra Tandberg til Pilterud gaar der hvistnok en slags kjørbær gårdsvei, men denne vei er saa bakket og slett i enhver henseende at dens transportevne må betegnes som minimal. Fra Pilterud og sydover er der kun en sti, der ikke kan trafikkeres med hjulredskap, hvilken er den væsentlige aarsak til at samtlige jordbruk mellem Pilterud og Lier grænse (Badstuviken, Svarverud og Kusand) for tiden staar øde og ubrukte.

Veilinjen Lier grænse-Tandberg har en længde av 7464 meter, og er for en kjørebredde av 3,5 meter beregnet at koste 64,000 kroner. Beregning over grunn og gjærde-utgifter medfølger ikke, da jeg gaar ut fra at det interesserte distrikt yder grund og gjærde m.v.

Jeg vil tillate meg at anbefale at der, som ved det tilstøtende veiprojekt i Lier, søkes om statsbidrag.

Der vedlegges linjebeskrivelse og detaljplanoverslag.

Modum formannskap

Peter Skard

Omkring 1915 ble endelig arbeidet på den siste del av Østmodumveien satt i gang, og veien ble etter ytterligere 8 år åpnet for trafikk våren 1923, nesten på året 100 år etter at veiingeniør Tofte begynte planlegging av veien ute ved Vahl.

Thure Lund:

Avholdssak på Østmodum

Det ble arbeidet mye med avholdssaken i Modum omkring århundreskiftet 1900.

Det er mulig det var etterslep av mange uheldige episoder og ulykkelige omstendigheter etter de ca. 30 utsalgsstedene av alkohol i Modum 40–50 år tidligere. Også på Østmodum var avholdssaken en stor oppgave.

Vi ser av Oplandske Tidene 9 aug. 1904 at en forening på Østmodum som kalte seg «Folkets Vel» har

hatt møte på Melaaen gaard, der man møttes i hagen. Dette var før Fjordvåg ble bygget. Det var hele 90 personer til stede, mest ungdom heter det i avisreferatet. Olaf Jensen leste dikt, og Hj. Fuhre holdt en kort andakt, før lærer Olaf Knutsen holdt foredrag om nødvendigheten av å bekjempe alkoholmisbruk.

Et middel var å spise frukt. Det viste seg at i de familier der det ble spist mye frukt, var det sjelden det ble brukt mye øl og brennevin.

Arnt Berget:

«Elvebuer'a» på Snarum

Ferjemann Kristian Bakken.

I dag flyter Snarumselva rolig gjennom bygda, med skogbevokste strender. En båttur på elva gir en følelse av å kjøre i en grønn tunnel. Det er få boplasser og åpne jorder å se. Men det har ikke alltid vært slik. For en mannsalder siden lå boplassene tett, og langs strendene var det både beiter og jorder. Før utbyggingen og demmingen ved Kaggefoss var vannstanden mer variabel, og elva gikk i stryk med mange gode fiskeplasser. Ved lav vannstand ble strendene brukt som sti og kjøreveg både sommer og vinter.

Da koboltgruvene var i drift på Snarum og Skuterud, var folkemengden langs elva på topp. Folk hadde elva som viktigste ferdselåre, og begrepet «elvebuer'a» oppsto. Elvebuere var gjerne husmenn og arbeidere eller i beste fall småbrukere. De hadde ofte spesielle båter som skilte seg fra andre elvebåter

(brøtningsbåtene) ved at de var smalere bakover. Dette var mest praktisk når de sto i båten og staket seg opp strykene. Båtene ble hovedsakelig bygd i Solli, Hjermundrud og Jonas. Båtbanda ble ofte laget av krokete tenargran som hadde vokst slik, kjeipene av furu som hadde en grov kvist som fremre tollpinne, mens den andre var boret inn i kjeipa.

Dramatisk båtferd

I en slik båt var det «Nilsane» fra Skjæret reiste ut Ramfossen for omkring hundre år siden. Far og sønn hette begge Nils. Faren var kirketjener og skogsarbeider og født i 1849. Sønnen var 30 år yngre og tømmermann av yrke, han ble far til den kjente snaringen Arne Hov.

I forgrunnen: Nedre Ødegården. På motsatt side av elva: ferjestedet Bakken, og til venstre låven i Jonsrud.

Karene drev med vedhogst på Høglauget ovenfor Ramfossen og sendte veden i bunter nedover elva. For å få veden ut i strømmen, rodde de med buntene på slep ut mot fossen. Det var et farlig foretak, for suget fra fossen var sterkt, og en gang endte det med at far og sønn forsvant ut fossen. Utrolig hell og dyktighet gjorde at ferden endte godt. Karene landet ovenfor Møkkahølen med båten halvfull av vann. «Å tenkte du da du reiste fossen da, Nils?» var det en som spurte i ettertid. «Tenkte og tenkte, det var det vel lite tid til,» mente Nils yngstemann.

Plasser og oversett (ferjesteder) langs elva

Ovenfor fossen var det bare en boplass ved elva, det var Hallerdalsbråtan. Her lå det 30 mål jorder opp mot Krøderdelet. I dag er det bare skog. Nedenfor fossen var det en mengde plasser og oversett, noen knytter det seg både artige og tragiske historier til. Jeg har valgt å begrense meg til de som lå et steinkast eller to fra elva.

Øverst lå husmannsplassen Ramfoss. Her bodde Johan, som var kjent for sine kjempekrefter. Hølen under fossen var den beste fiskeklassen i hele Snarumselva, og det ble sagt at kona satte på potetene før hun gikk ut og fisket middagen. Plassen

ble fjernet da Ramfoss tresliperi ble bygd. Nedenfor Møkkahølen ligger Lasletta, hvor flere generasjoner Holmen har budd.

Ved Flatli var det før to plasser, nå er husa på den øvre borte. Det var her ved Flatli Martin Lund med hjelp av Nils Hov lagde provisorisk bru over elva. Store mengder osp og bjørk ble hugget i Korsbøenmarka. Dette skulle sendes med jernbanen fra Kløttefoss stasjon til fyrstikk- og treskofabrikker.

For å forlenge vinterdrifta satte karene i gang med brobygging. Tømmer leid av brøtningen ble slått sammen med bindhaker smidd av Solbergsmiden. Oppå la de granbar og snø, før de slo på vann. Dette frøs sammen til ei isbru som holdt langt utover våren. Her måtte de nok holde tunga rett i kjeften under overfarten, for brua var ikke stort breiere enn tømmerdonginga.

Der Liabekken renner ut i Snarumselva, har det gjennom årene vært stor aktivitet. Sag, mølle og beinstampe har etter tur blitt drevet av den vesle fossen. Navnet Bryggehølen stammer fra denne tiden, likeså Stampeberget.

Hovedtrafikken over elva gikk i sundet mellom Gubberud og Svendsby, med ferje om sommeren og fløttbru om vinteren.

Elvebåt i Snarumsund. Folk fra Solli i båten.

Ferjemenn

På østsida av sundet lå Liabråten og to plasser Laupet. På den ene bodde ferjemannen Mattis, som livnærte seg som tømmerkjører om vinteren. Han var kjent for sin gode matlyst, og dette holdt på å ende galt en vinter Mattis lå i Svarvestolhytta sammen med flere andre kjørere. De fungerte hver sin dag som kokk, og da det var Mattis sin tur, skulle han koke erter. Han begynte å eta på de halvkokte ertene, og da de andre kjørerne tok kvelden, lå han dauferdig utenfor hytta. Kara surret han inn med kjøretommer for at han ikke skulle sprekke. «Gud tømme min mage og redde min sjel,» sa Mattis.

Senere ble den enøyde Greger Hagabråten ferjemann, han bodde på vestsida. En gang han rodde over en lirekassemann med en apekatt, fikk båten en vipp, og mann og kasse havnet i elva. Greger fikk dratt dem opp igjen, men mannen og apen satt hele ettermiddagen i solbakken ovenfor Laupa og tørket seg og lirekassa, som var skrudd fra hverandre. Derav navnet Apebakken. Det knytter seg også en tragisk historie til stedet. En av sønnene til Theodor Evensen, som drev skysstasjon, kjørte utenfor fløttbrua her en vinter og druknet.

Ved sundet krysset også taubanen til Magnessittverket. Denne fraktet stein fra Langerudgruvene.

Mellom Laupa og Svarterud lå plassen Engen, som ikke har vært bebodd det siste hundreåret. På andre sida av elva i Nordhagan er det også lenge siden det har bodd folk. Men Hagan er bebodd.

Grenda som forsvant

På nedsida av Svarterudevja begynner Olavsbyhagen, og her lå boplassene tett. I dag er ingen bebodd. Øverst lå Kølsvarterud, så Svertestua som tilhørte Snarumsverket, deretter Røkkeberg, der huset forsvant med elva under storflommen 1860. Øvre og Nedre Haugen lå høgere i terrenget. Fra øvre Haugen og Dokkastua har den kjente fotballproffen Arne Dokken sine røtter. Petter Hansen, som trafikkerte elva daglig, var brøtningsbas og bodde som sistemann i Haugen i 1950-åra. Stestua nede ved elva ble revet i 1850-åra, like etter at Koboltverket gikk konkurs. Jonsrudstua ble fraflyttet for bortimot hundre år siden, og huset ble i 1920 flyttet til Struterud. I Bakken var det folk til 1960-åra. Her bodde Kristian Olsen, som var fergemann til Strykenbrua kom i 1912. I Kantom ble det drevet handel i 1830-åra. I Solli var det to småbruk, på det søndre bodde fra 1914 den yngste av «Nilsane», som reiste Ramfossen, og seinere, til for få år siden, sønnen Ivar. Siste halvdel av 1800-tallet bodde snekkeren Andreas Solli der. Han lagde innredninger i Snarumkjerka. Siden bygde han seg snekkerstue i Solli av tømmer fra den gamle kjerka. Denne ble for ca. 30 år siden gjort om til bolighus og er i dag det eneste huset i området. Møbler til Modum Bad ble også lagd i snekkerstua i Solli, rodd nedover elva til Fossvik ovenfor Kaggefossen og kjørt derfra til badet.

Verket

På vestsida av elva lå Snarum koboltverk, som var i drift fra 1822 til 1848 og sysselsatte på det meste nærmere 300 mann. Her var postkontor og butikk der det nå ligger en sag. Butikken fikk sine varer rodd opp elva fra ferjestedet i Bøenstøa på Sysle. Veien opp til Nordvestre Snarum var den gang bare en rideveg og gikk bak Knatten. Sørensenbygningen var den siste av verkets bygninger som stod igjen. Denne var forsamlingslokale på Snarum rundt år 1900. Det bodde folk i bygningene fram til 1950-åra. Den gikk da bare under navnet Verket. Andre boplasser nær verket var Øvre Velta. Der bodde Godtfred, som var god trekkspiler og samlet Snarumsungdommen til dans på Veltatangen. Mellom Øvre og Nedre Velta lå Elistua, og syd for Verkensbekken lå Nesbråtan og Søndre Døvegge.

Stryken, Hjermundrud og Snarumsund

Videre nedover på østsiden av elva ligger Stryken og Hjermundrudgårdene. Her var også Skagen og

*Guttunger som bodde ved Snarumselva ca. 1930.
Hjermund Hansen, Gudmund Svendsen, Gunnar Hansen, Erik Dokken, Oddvar Dokken og Åge Hansen.*

Hjermundrudste helt ut mot elva, men husene er borte. Fra Stryken og Hjermundrud kommer mange av de mest kjente «elvbuer'a». «Nils Stryken fra Norge» går det mange historier om fra hans tid i Amerika., likeledes om Ole Hjermundrud, begge kjent for oppvisninger i stavsprang.

På Skagerhauen, som er gammel gravhaug, samla folk fra Hjermundrud og Stryken seg for å feire St. Hans.

Om gamle Ola i Søstryken ble det sagt at han i sin ungdom ofte fant seg en tømmerstokk i elva og seilte ned igjen på den når han hadde hentet posten oppe på Snarumsverket.

Tidligere omtalte Andreas Hjermundrud, som sammen med Jonassen skaut tre bjørner på ei natt i 1870 åra, var kjent som en dyktig snekker. Det samme kan sies om sønnen Anton, som nok må regnes som den siste «elvbuer'n» av den gamle skolen. Utallige turer hadde han på elva. Den mest minneverdige var kanskje en gang han skulle ro naboen på Nes over elva igjen etter et litt festlig lag. Med på overfarten hadde han Kornel Bråten, som var kjent for sin slagferdighet. På tilbaketuren datt Kornel i den flomdigre elva og dreiv nedover i den strie strømmen. Anton skåtet etter på harde livet, men Kornel som hadde vært under to ganger ble utålmodig og skrek: «Skarr'u bærje mi Anton, får'u gjøra det nå!» Anton fikk til slutt dratt han opp i båten, og vel i land bar det rett inn på kjøkkenet i Nord Hjermundrud for å varme den våte kroppen. Kona i huset lurte på

hvor i all verden Kornel hadde vært som var så våt. Hun fikk da følgende svar: «På bønn i Snarumselva Maren, je har tri gjeddegras i bare lakksko!»

Nedenfor Hjermundrud ligger Snarumsund. Her var det oversett fra Skjæret til Neslandet. Stedet er kjent fra biskop Jens Nielsøns reise i 1595. Det var stor trafikk her da Skuterudgruvene var i drift. All ferdsel fra gruvene og Skuterudflata til Snarums-kerka kom med båt til Skjæret og gikk videre «Kjørkestigen».

Jonas

Oversett over Snarumsundet til Nes var det også fra Jonas. Her bodde bygdekjendisen «Jonassen». Han var snekker, slakter, murer og bjørnejeger. Han var kanskje mest kjent for å ha rettet opp mange gamle hus i Modum med sine hjemmelagde treskruer. Far hans hette Ola, også kalt eldgammer'n. Han var børsemaker og låsesmed. Dreiebenken til Jonaskara står på teknisk museum i Oslo. Det er utallige risper etter «Jonassen». Mange er tidligere omtalt i Gamle Modum. Det var for øvrig «Jonassen» som fant mannen fra Nes som hadde druknet i elva i 1860-åra. Gjennom den blanke stålisen fikk han se at det blinket i et hæljern da han gikk på skøyter over elva.

De sydligste plassene

Litt syd for Jonas ligger Skolt. Her bodde Nils, som

prøvde å lage en evighetsmaskin. Forsøkene foregikk om natten i hemmelighet. På andre siden av elva ryddet smeden i Snarumsverket en plass som ble kalt Hovdebakka. Der er det bare noen tuftesteiner igjen i skogen.

Sør for Skolt lå øvre og nedre Ingridflata. Den nedre plassen er nå borte. I denne var det jordgulv i kjøkkenet. En annen plass som er borte, er Blankenberg. Det samme gjelder de to på andre siden av elva, Ramberga og Bjørnstua i Bjørnstøa, der det var oversett. Sagnet forteller at Ramberger'n ble hyret av bonden på Skuterud for å skyte Vitlokken, som drev og skjerpet i Skuterudåsen. Senere bodde på Ramberga originalen Høneru'n, som brukte napoleonshatt når han dro over elva for å handle på Lassen. Kvennhushagan i Saastadevja er også borte. Denne plassen ble også kalt Karistua. Seinere ble huset flyttet opp til Saastadsetra og fikk navnet «Serkopp».

Syd for Saastadevja lå øvre og nedre Såstadhagen. Husene i øvre er flyttet opp på Gampesletta og fremdeles bebodd, mens nedre Såstadhagen for lengst er borte.

Borte er også nedre Taraldhaugen på østsiden av elva, men husene i øvre er bebodd. På sydsiden av Gundhusevja ligger Bondestuhaugen, som trolig var en boplass for gruvearbeidere. Den sydligste boplassen på Snarum ved elva var Skjeldbredhagan. Der finnes i dag bare noen mursteiner, men i 1865 bodde Engebret Nilsen her med kone og sju unger. Han var sønn av storbonden Nils Bure på Nakkerud.

KILDER:

Arne Hov: Historier fra gamle Snarum.

Jakob Andreas Samuelsen: Folkeminne fra Modum.

Thure Lund:

Da radio'n kom til Snarum

Det var en forandringens tid på Modum de første tyve år av 1900-tallet. Det var store forventninger til elektrisiteten, kanskje den oppfinnelsen som har betydd mest for hele samfunnet. Bare fem år etter at de første stolper med kraftlinjer ble reist på Snarum, kom radio'n.

Radiofeberen raste over hele landet omkring 1920. Det var krystallapparater som kom i en del elektroforretninger, men noen glupinger greide å lage disse sjøl.

På Snarum var det en slik ung gluping. Han het Kornel Gubberud og var nesten et geni når det gjaldt apparater av alle slag. Sammen med kameraten Olaf Prestegården eksperimenterte han med dette nye. Det heter at han hadde en oppskrift på et slikt vidunder fra ukebladet Allers. Det vakte rett og slett oppsikt i bygda da det ryktes at de hadde greid å få inn senderen i Kristiania oppe på Prestegården. Det nok var bedre lytteforhold der enn nede under

Hovbakken der Gubberud bodde. Det heter at de hadde laget et apparat med to høretelefoner, så det var nok begrenset hvor mange snaringer som testet krystallapparatet.

Etter fem-seks år kom de første høyttalerne, og det førte med seg en større lytterskare. Ennå går det gjetord på Snarum om folk som besøkte andre som hadde skaffet seg radioer. Historien om gamle Tøllina Laupet er typisk for det mange forbandt med radio, og spesielt værmeldinga som mange var interessert i.

Hun hadde vært heldig med værmeldinga da hun hadde vært på Nord-Olafsby og lyttet. Det ble fint vær og alt stemte med spåmannen i radio. Det gikk ikke fullt så bra en gang hun var på Søndre Olafsby hos'n Gotfred. Det ble ikke det fine været som var spådd. «– Nei,» sa Tøllina, «radio'n på Sør-Olafsby gjør ikke anna enn juger, den på Nord-Olafsby sier ossen været blir.»

Laksefisket i Døvika gjennom 800 år

Så lenge det har vært bosetting ved Åmot, har laksefisket i Døvika vært en ettertraktet ressurs. I lange tider ble det ansett for å være et av landets rikeste. I gamle dokumenter kan vi følge kampen for retten til dette fisket, og det har vært en rekke rettssaker om dette gjennom åra i bortimot 800 år.

Så tidlig som i 1224 sendte kong Håkon Håkonson brev til bøndene ved Åmot for å få slutt på ulovlig fiske i Døvika, som alt da hadde vært kongelig eiendom under kongene Magnus, Sverre, Inge og Harald Gille. Det ser ut til at disse forskjellige kongene ikke hadde så utbygd tilsyn med sine retter, og bøndene hadde nok en stund brukt fisket som sitt eget. I brevet fra kong Håkon blir det meldt at han fra dato vil gi fiskeretten til kirken. Likevel kan det se ut til at noen av bøndene fikk en viss rett til laksefisket. I et dokument fra 1336 står det at en bonde fra østsida skal få en del av fisket mot at han lager en forbygging av liggende tømmerstokker og fester dette så fast at det ikke gir etter for isgang og flom.

Ut fra dette kan en utrede at det tidligere har vært en slik forbygging som har vært tatt av flom eller is, og at dette er et bevis for at det alt da hadde vært fløting i elva. Denne forebyggingen skulle nemlig lede fløtningstømmeret ut fossen. Denne avtalen ble gjort av kirkens øverste abbed, noe som viser at kirken hadde retten til laksefisket.

Litt innfløkt ser det likevel ut til å ha vært en og annen gang. Det kan se ut til at gården og dermed laksefisket hadde vært på private hender, selv om gården på denne tida var kirkegods. I 1331 var det en Eivind prest som residerte på gården. Det ser ut til at Eivind hadde en slags eiendomsrett til gården, for i 1395 var det arveskifte mellom Eivinds to sønner og enken Live Arnesdatter. Enken ble sittende på gården fram til 1418. Dette året skrev hun seg inn i St. Olavs kloster i Tønsberg og skulle bo i klosterets avdeling for rike damer. Da brakte hun med seg et skriv som fastslo at Buskerudgodset var hennes rette odel. Dette var skrevet i 1405. For å få odel den gang måtte man ha eid gården i 70 år. Dette tyder på at Eivind må ha eid gården fra før svartedauen. Da Live innlosjerte seg i Olavsklosteret, hadde hun også med et gavebrev der hun gav klosteret en del av gårdens inntekter. Gården var den gang bygslet bort til de to sønnene. Så kan vi kanskje lure på hva dette har med laksefisket i Døvika å gjøre. Jo, i hvert fall litt. I 1479 gikk nemlig Olavsklosteret til rettssak mot bygslerne på Buskerud for å få retten til laksefisket. Det kan se ut til at Eivinds sønner har brukt fisket som sitt eget.

Et argument som klosteret brukte i rettssaken, var at «laksefisket i Døvika har ligget under Gud og den Hellige kirke, etter først å ha tilhørt kongen». På denne tida hørte fisket på Verpsida til Nonneseter kloster i Oslo, og nå fikk Olavsklosteret endelig retten til laksefisket på Buskerudsida. Kort summert kan en si at Døvikfisket i de første år, før kong Magnus Erlingson, var kirkens eiendom. Fra omkring 1160 var det kongene som utnyttet det fram til 1224, deretter kirken til ca 1340, så private eiere til 1479, da det igjen ble kirken fram til 1536. Da kom Buskerud i kongelig eie, og ble fogdegård.

Fra 1536 og fram til 1657 var det 16 kongelige fogder på Buskerud. Ikke alle nøyde seg med den betaling de fikk for jobben de var satt til, nemlig å drive inn kongens skatter og avgifter, samt drive fogdegården. Mange av dem drev en utstrakt handelsvirksomhet med trelast, skoghandel og gårdhandel. Ikke minst drev de pantsetting av gårdsbruk som var ute å kjøre med dårlig økonomi. Mange av fogdene så at laksefisket i Døvika var vel så lønnsomt som selve gården, og ordnet seg en forpaktning av fisket og sagbrukene. Det ser ikke ut til at fogdene tapte på sine «triks», i det mange opparbeidet svære formuer. Et eksempel var fogden David Sinclair, som var av skotsk ætt og hadde sans for lønnsomme forretninger. Vi ser av regnskapet for 1621 at han hadde solgt 14 tønner saltet laks etter 8 spd pr. tønne. Regnskapet var nøye ført. Han har brukt salt for fem og en halv riksdaler, hamp til garn for to riksdaler, arbeid med salting to riksdaler og 18 skilling. Fiskeren Eriks lønn var 12 riksdaler, og en hjelper fikk åtte riksdaler. Han hadde også regnet ut at det hadde gått med 52 riksdaler til kost for fiskerne. Mens fiskesalget innbrakte 112 riksdaler, var de samlede utgiftene 81 riksdaler. I tillegg skulle Sinclair betale leie for fiskeretten med 8 tønner laks årlig. Dette er regnskapene, hvordan virkeligheta var, er en annen sak. Hvorfor ble laksefisket ellers ansett for å være mer verd enn gårdsdrifta?

Kongen konkurs, private overtar

I 1667 kom Buskerud på private hender igjen. Under fogdetida hadde gården blitt tildelt svære privilegier som fulgte med da kongen ble tvunget til å selge gården. Privilegiene var skattefritak og fritak for verneplikt, både for eierne og de som arbeidet på gården, samt første rett til tømmerkjøp i fire mils omkrets og selvsagt retten til laksefiske i Døvika. Alle disse godene falt bort da assessor Peter Collet måte bite i det

For vel tretti år siden ble det bygd laksetrapp i Døvikfossen. Det er foreløpig bortkastede penger. Men slipper man vann på trappene finner nok laksen veien.

sure eplet i 1838 og gi dem fra seg. Opp gjennom åra var laksefisket blitt merkbart dårligere, og det ble helt borte fra Døvika da Holmen-Hellefoss bygde den første dammen i 1890.

Fra den tida da den første dammen kom i Hellefossen og helt fram til vår tid, var elva laksefri på øversida av Hellefossen. Hellefossbedriften og grunneierne nedenfor var ikke uten videre villige til å bygge trapper så laksen slapp forbi og kunne komme opp i vassdraget igjen. Nå var det jo over 400 år siden det hadde vært rettstvist om laksefiskeriene. For omkring 50 år siden ble det forandring. I 1957 var det klart for Drammensvassdragets Laksefiskerier. Dette var et andelslag som kom som en følge av et stort forhåndsarbeid av Buskerud Bondelag. Ved hjelp av egne og statlige midler arbeidet dette laget optimistisk for å få laksen opp i vassdraget. Målet var å få den helt opp til Hol i Hallingdal. Finansieringa gikk greit, men det var ikke like greit å få laksetrappa ved Hellefoss slik at den svarte til forventningene. Men ved god hjelp av blant annet fiskerikonulent Løkensgard fikk etter hvert grunneierne og bedriften Holmen-Hellefoss forståelse for at mer fisk i vassdraget også gav mer fisk til Hokksundfisket. Etter at laksetrappa fikk sin endelige form, har samarbeidet gått knirkefritt. Mens bygging av laksetrappene ved alle de store fossene pågikk, ble det sluppet 1,2 millioner lakseyngel i hele vassdraget i 1958. Det ble også sluppet settefisk i et par omganger.

Men andelslaget måtte også finne ordninger med kraftverkene for å få nok vann i laksetrappene. På

denne tida var det mange tørre somre, og det tok tid å bli enige om brukbare ordninger.

Da grunneierne i Hallingdalsvassdraget trodde de endelig skulle få utbytte av nedlagte investeringer, kom det som mange hadde fryktet, nemlig parasitten *Gyrodactylis salaris* i elva. For å hindre smitten i øvre del av vassdraget blir all laks nå stoppet ved Døvikfossen. Sykdommen er et problem og vil ventelig bli det i en del år ennå. Laksefiskerne har på en måte lært å takle problemet. *Gyrodactylis* parasitten angriper bare yngelen. Når yngelen er blitt et par år, er huden på fisken blitt så tykk at parasitten ikke får gjort noen skade. For å sikre en laksestamme i elva har både grunneiere og fiskeforeninger bygd oppdrettsdammer der lakseyngelen går til den blir tykkhudet nok til å klare seg. Slik fisk blir nå sluppet hvert år, både i Døvika og ved Hellefoss.

For første gang i Døvikfiskets rundt 800-900-årige historie er laksefisket tilgjengelig for alle. Eierne har opprettet et godt samarbeide med fiskeforeningene. Årlig års blir det fisket opp omkring 2000-5000 kg laks i Døvika, fordelt på ca 1000 fiskekort, og denne mengden har vært noenlunde stabil de siste 25 år. Det varierer noe på grunnlag av vannføring, temperatur o.l.. Nå venter alle lakseelskere at *gyrodactylis* skal forsvinne.

KILDER:

Beretninger fra Buskerud landbruksskole

Modums Historie bind III

Diverse artikler i Dt-BB 1967-1969

Beretning Åmot og Omegn fiskeforening 1995

Ole K. Moen

Ole K. Moen ble født 5. juni 1880 på Modum, i en søskenflokk på 11. Foreldrene het Anne Kornelie Andreasdatter og Kristian Olsen Moen. Familien var bosatt på Majorud i Geithus.

Ole ble gift med Kristine Teodora Andersen fra Fjellsbyen i Drammen, og de fikk 5 sønner: Henry, Hilmar, Reidar, Sverre og Willy. Ole bygde hus i Olaroa, Tomta i Geithus i 1904.

Ole ble utlært som skomaker 1889, men arbeidet på baneanlegget i Valdres i 1902, og begynte så ved Katfos cellulosefabrikk i 1903 og arbeidet der til 1911. Etter å ha sluttet på Katfos i 1911, arbeidet han på forskjellige anlegg og fabrikker, bl.a. Rjukan 3 år inntil 1918, til han kom tilbake til skomakerkrakken.

Ole K. Moen hadde følgende tillitsverv i perioden ca. 1906–1930:

- Han var med og stiftet Katfos og Embretsfos fagforening i februar 1906, ble kasserer i Katfos fagforening i 1907 og formann 1910.
- I 1907 var han med og stiftet Modum samvirkelag der han var en del år som styremedlem og 3 år var formann i styret.
- Ole ble medlem av Modum arbeiderparti 1907. De siste år inntil bruddet i 1923 var han partiets formann.
- Senere var han en rekke år formann i Modum kommunistiske parti.
- Fra 1923 var han også medlem av NKPs fylkespartis styre.
- Medlem av Modum herredsstyre fra 1919, derav 3 år som medlem av formannskapet.
- Formann i fabrikktilsynet.
- Medlem av den kommunale Arbeidsløshetskomité.
- Han var med på å stifte Arbeiderpartiets kvinneforening i Geithus, Modum skog- og landarbeiderforening, Ramfos fagforening, og han var formann i styret for Modum fellesbakeri i et år.
- Kasserer for Geithus bygningskommune i årene 1922–1925.
- I 1930 var han bygningskomitéens ordfører.
- Han har fungert i 5 år som formann i Geithus idrettsforening, 2 år som formann i Geithus pleiehjem.

Ole K. Moen.

I 30-årene var det en vanskelig tid, og i 1932 ble han ansatt som skomaker på Dikemark sykehus i Asker, hvor han hadde en rolig og fin periode. Ole og Kristine ble boende her til han gikk av med pensjon i 1945, 65 år gammel, og flyttet tilbake til Geithus. Noen gode år fulgte, men så ble han enkemann i 1949.

Det ble trist i hjemmet etter at Kristine døde. Årene fra 1950 til 1953 tilbrakte han hos sin sønn Hilmar, som var leder av en papirfabrikk på New Zealand. På slutten av Oles opphold her kom også sønnen Sverre med familie for å slå seg ned i dette landet. Dette ble en opplevelsesrik tid for Ole, han opplevde mye og skrev sine dagboknotater hver dag.

Etter nærmere 3 år var han tilbake i huset sitt i Olaroa i Geithus. Ole var aktiv i pensjonistforeningen i Geithus og hadde en stor omgangskrets.

Alderen krevde sitt, men han opplevde mye mer enn mange av oss. Han var sprek til det siste og døde i 1967, da han var 87 år gammel.

En hedersmann hadde gått bort.

Inger-Lise Moen:

Små glimt fra Ole K. Moens ungdom og barndom

05.06.1880 – 10.05.1967

Nedenfor gjengir vi noen av Ole K. Moens erindringer. Inger-Lise Moen har foretatt avskriften av sin bestefars håndskrevne opptegnelser. Avskriftene følge helt og holdent Ole K. Moens skrivemåte.

Små glimt fra min tidlige barndom, det måtte vere før jeg var 4 år. Det første, og husker det godt, vi sat til bords, bodde den gang der vor Kjøpm. Chr. Bye i mange år hadde Landhandleri og tjente seg en anseelig formue. Det var min mor og bestemor og jeg, det som festet seg mest var at bestemor så så streng ut, hun var ikke stor, mørk og sped, hun plaserte meg ved bordet og jeg måtte sitte helt rolig mens jeg spiste, det er alt jeg husker av min mormor.

Har fått vite fra pålitelig hold at mormor var både frygtet og elsket. Elsket fordi hun var veldig alsidig og hjelpsom, ble meget benyttet under fødsler som den gang var ofte i familierne trods en økonomisk dårlig forhold blant småkårsfolk, dertil trodde folk at hun kunne helbrede for mange slags sykdomme, hun var Igle og Koppekone, en slags Hjemme-Doktor. Man trodde også at hun forstod sig på Kreatursykdommer, ble hentet og optrådte da som dyrlege, hun var godt kjent i ganske vid omkrets. Det var nok ingen som våget å drive spøk eller på noen måte fornerme hende dertil skulle hun vere mundrap, og skarp i sine replikker mot både høi og lav. Kjendt under navnet Ingeborg Kallakerstøa.

Hennes man altså Bestefar vet jeg svært lite. Han var vistnok løsarbeider og murer, etter sigende tok gjerne en dram. Brennevinssalg var det på Ihlen gård. (Nå pleiehjem for gamle). Ja Morfar skulle også ha vert meget alsidig, og gikk under navnet prokuratoren (nå Sakfører). Han ble visstnok benyttet underhånd serlig i tvistesporsmål, var veldig skarp og sang ut. En liten historie jeg har fått, Bestefar skulle til Ihlen antagelig for en pel brennevin. I utsalget var akkurat Lensmannen den gang, så fikk han se at han Andreas Støa kom. Da sa Lensmannen jeg går ind derborte en stund nemlig på WC. Uheldigvis hadde han Andreas sett at Lensmannen gikk derinn så bestefar ga seg riktig god tid og gikk ut på tunet og ropte høit, der er svært så trangt der går derinne.

Med det samme må jeg fortelle om min Mors fødested det er Kallakerstøa like på nedre side av

jernbanelinjen, har sett rester av grunnmuren. Huset ble nok bygget lenge før Jernbanen kom i 1860. «Støa» betyr nok sted. Det var nemlig fergested der med oversett med båt fra Kallakerstøa til Komperudstøa, på den andre siden. Fergestedene kalles «Båtstø» sted hvor båten ligger. Jeg kan godt huske dette fergestedet som liten gutt for det var min tante som hadde båt, hun bodde på vestsiden altså Komperudstøa.

Tante Karen var en eldre søster av min Far gift med broder av Mor ble enke tidlig antagelig år 1885 og sleit seg igjennom i en lita stue, hadde 1 Ku eller 2 og flere barn kan jeg huske. Kontante inntekter var små måtte slite med sin lille plads. Fikk vel muligens en 10 øring for å hente noen som stod og ropte på den andre siden og så holde båt. Kan huske var med Far på besøk til Tante og fikk alltid potetvaffel ned rømme på. Når elva var stor og strid og det gikk tømmer var det nok mange harde tak for tante.

Kan så vidt huske tantes mann altså «Onkel Halvor», serlig den kvell han kom hjem fra Amerika ifølge med Far, dem hadde vert i Amerika vistnok et års tid. Onkel ble sykkelig derover og ville hjem fortalte far. Han levet bare en kort tid etter hjemkomsten. Tante Karen levet lenge på sin plads inntil hennes barn ble så voksne at de tok ut, flere av dem til Nedre Eiker Krokstadelva hvor også tante havnet og døde der. Av hennes barn kan jeg huske Karoline, Otilie, Hilda og Halvor.

En episode fra jeg var ca. 4 år fortalte Far var at jeg skulle gå fra Moen (hjemmefra) til Geithus for å kjøpe plugg. Jeg husker så godt da jeg kom inn i butikken hos Kjemperud ved siden av nåverende Samvirkelag at dem lo av meg da jeg la papiret og 10 øringen på disken og husker jeg fikk et kremmerhus.

Likedan i 4 års alderen da jeg fikk ødelagt mit høire øie som jeg alltid har følt som serlig generende, enskjønt synet har alltid vert god. Ulykken foregikk således, jeg satt med en flaske med papirkork og en krum syl som jeg løftet papirkorken op med, antagelig har festet i korken blitt for dårlig og det glap med den følge at sylen traff meg i øiet. Med en gang ble det som i tett tåke det husker jeg godt, og jeg bort ved ovnen støttet hodet mot veggen, der sovnet jeg fortalte min Mor som intet anet før utpå natten antagelig

med smerter og hun fikk se at øiet var skadd. Vel så til Doktor som ikke greide dette. Jeg husker godt at jeg var hos spesialist i Oslo (Kristiania), men vistnok for sent. Husker jeg fikk kaker serlig en som hadde form av en hest. Likedan fikk jeg en lekehest med vogn lavet av blik, ble innpakket i et grått papir.

Og så i samme alder min fars hjemkomst fra Amerika så vidt husker jeg.

Min barndom i det hele tatt var nok ingen dans på roser. Vi var i alt 11 søsken, 5 jenter og 6 gutter, den ene døde snaut 2 år Harald. En skjønt jeg tror vi lå bedre an økonomisk enn mange andre.

Far gikk i skomakerlære hos Ole Pedersen Thon ved Drolsum. Etter en tid å ha arbeidet for sin mester kom han til Geithus omkring 1878, begyndte med eget verksted. Bodde en tid i tomte i Skredsvigs hjem vor jeg ble født. Derfra til Moen der vor Kjøpmann Bye drev sitt Landhandleri, for så å bygge sitt eget hus som ble vort hjem, der vi elve barn vokste opp.

Min Far hadde alltid verksted i annen etasje i et lite kvistrom, som regel 3 mann i alt, alltid mye arbeide, han var regnet for en god skomaker kunne jeg forstå. Men at 3 mann kunne få arbeidsplass der synes jeg nå er ufattelig i det lille rommet med verkstedbenk, hyller, sengebenk og en del materialer og plads for kunder, men det gikk og mye arbeid ble utført. Av og til var det på omgang på forskjellige hus og bondegårder, mest etter jul. Hovland, Øhren og Sønstebygårdene, ja også Snarum og Drolsum. Far reiste som regel noe før for å ordne op, så som da svennen, serlig etter min konfirmasjon var også jeg med, som regel godt stell med seng og kost og mye prat å høre, håndverkerne var som regel en klasse høiere end husmenn og tjenestefolk og vi spiste sammen med Husbondsfolkene. Tjenerne spiste på kjøkkenet, vi i en stue ved siden av. God kraftig kost, rikelig med kjøtt og flesk, Måramat, Dugurd, Midag, Eftasverd og Kveldsverd da som regel med grøt og melk. Dette arbeide varet fra en til 3 uker ad gangen. Det var reparasjoner og nytt skotøi for husbondsfolkene med familier og for tjenerne som for det meste hadde et eller 2 par iberegnet sin lønn.

Min barndom skoleårene kunne det nok vere stoff for en hel roman. I store trekk. Skoleårene, derfra har jeg ikke noe gode minner når det gjeller skolen. Kan huske vor Lærer var en stiv, kold og på ingen måte venlig herremann som vi fryktet som den onde selv di 7 år det varte. Aldrig et venlig ord. Untatt en tre fire utvalgte barn som skulle vere av noe bedre familier og fikk også bedre undervisning serlig i skrivning og regning. Vi andre kom ikke lenger enn med 1ste regnehefte, di andre ble ført mye lenger, det naget meg veldig. Der hadde jeg god lyst til å lære samt geografi og historie, men nei, historie var serlig Vikinger og Krig som Nordmenn førte og da Nordmenn og Svensker, så jeg fikk rene hat for Svensker især, det satt fast helt til jeg kom med i den faglige og politiske bevegelse. Vor Lærer var ren

nasjonalist og utpreget Høiremann som jeg senere ut i livet godt kunne konstatere og bekrefte. Så klasse-skillet fikk jeg se og føle allerede i skoleårene.

Barneårene hjemme så som i skoleårene bød nok på mange opplevelser og minner. Da jeg som to i rekken tror måtte vere meget tilnytte. No. en Andrea var aldri helt før, var født med en feil, svakhet i høire side, å etter i alle retninger så det ble nok meg som var visergutt og måtte hjelpe til å gå erind, hugge ved og vugge di små som kom for ofte. Ja vuggen måtte gå stadig vekk. Skulle jeg ut måtte jeg ha lov og måtte spørre.

Kosten var nok ikke som oftest så flott, det var ikke å velge å vrake, spiste vi ikke det vi fikk måtte vi vente til neste mål. Altid ble vi tildelt vor porsjon til alle måltider, ikke tale om å smøre et stykke brød selv, først etter min konfirmasjon fikk jeg lov til det. Pålegg på brødet var nærmest et ukjent begrep. Sirup svert almindelig, var det smør så var det nok bare det. Hver søndags morgen fikk vi et stykke vørterkake i tillegg, til jul fikk vi også jule og hvetekake. Men det var nok mange som levet dårligere end hos oss.

Med hensyn til klær var det nok heller ingen overflod. Min første underbokse fikk jeg til konfirmasjon. Ytterklær var som regel filt som vi fikk kjøpt gjennom arbeidere på papirfabriken, av og til vadmel så de var nok ganske varme.

Sportsartikler ja, hva var det? Far lavet engang en kjelke husker jeg som vi kalte slådde, to planker til meier beslått med båndjern og sittebord. Skier var det nok også dårlig med. Far laget iblant ski av furulekter med en hemepe som tåband med en tver bit bak så benet bennet i hempen, men bort i 10 – 12 års alderen ble det bedre med bindinger, det hendte vi fikk fleskeremmer til bakbånd eller bindinger og alt ble spikret på så det hendte ofte at det løsnet. Skulle vi få pene bøier på skierne gik vi til fabriken. Fik sat dem i kokende vand, som regel en hjelpende sjel, bare ikke bestyreren var tilstede. Skøiter ja! Far hade et par stokskoiter som jeg bare av og til fik låne, og så lavet vi karusel på dammerne om vinteren. Minnes, det måtte vere lenger vinter i den tid, mye snø og kalt.

Gikk også erind for kjøpmann Bye, mest å trekke varer fra stasjon, 10 av og til 12 øre for så meget jeg orket dra, ofte en hel sek mel eller sukker den lange vei fra stasjon og til Moen, som oftest ble disse ører ført på liste hos Bye inntil det kunne bli til en lue eller buksetøi. Om sommeren fikk jeg av og til en fiskeflue til 10 øre for en tur.

Fra 12 års alderen var det dårlig med fritid, da måtte jeg som oftest hjelpe til på verkstedet. Når jeg hadde lært så meget at det ble nytte av det med forskjellig sy på lapper og annet måtte jeg nok vere der. Gikk på skole annen hver dag, fridag på skolen så på verkstedet. Tidligst kvell kl. 8 helst lenger. Det var ikke trivelig å se kameraterne med sitt tidsfordriv ute og vere på verkstedet.

Om sommeren var min hobby å fiske, helst etter kvellstid utover til 12 til 1. Det holdt jeg på med ca. 10 sommere, og det var ganske mye fisk jeg fikk, serlig ørret trods ganske mangelfuld redskap. Mange fluer kjøpte jeg av mine spareører 10 øre for en flue meget penge. I alderen 12–14 år ble nok ikke så mye tid til lediggang. Det var nok det meste på verkstedet, gå erind, sanke ved, om sommerkvellende og natten var det fisking som var mit beste tidsfordriv. Om vinteren skjelden å komme ut på ski og skøiter, for resten så dårlige saker å sporte med, men søndagene plundra jeg med det som var hele dagen.

Søndag 30te september 1894 ble jeg konfirmert og det med fest hjemme husker jeg. Ny dres, støvler og hatt, ja halskrave med sløife, den største dag i mit liv.

Fra da skulle min læretid som skomaker begynne. Jeg hadde bedre lyst til alt annet enn skomaker. Men en hadde jo intet å si og måtte nok så pent lystre. Hadde da ophold hjemme med kost og klær, så det ble nok ikke så mange Dresser å få nei, fikk nok ikke hjelpe om det ble en lapp i bakenden eller andre steder.

Mine konfirmasjonskamerater fik etter hvert arbeide på papirfabriken eller armaturen Westad med kontant lønn 80 øre dagen, det var nok ikke så meget det heller, men etter som tiden gikk ble det da en 10 øring pålegg på dagen for dem og fri klokka 6 om kvellen, inntil dem begyndte med nattskift. Da helt opp i en daglønn av kr. 1,60–1,80, så menn 2 kr. dagen og så frilørdag annen hver uke.

Å du store verden så godt dem hadde det synes jeg, som måtte arbeide langt utover kvellen, til dels helt til søndag morgen. Aa herre gud, lite med lompepenge, kunne få plundra meg til noen øre, en 50-øring var reine formua synes jeg.

Sådan gikk nå de 4 åra læretiden skulle vare. Såsom ferie hadde jeg ingen begrep om, visste nok ikke hvad det betydde engang. De 4 åra gikk da, jeg venta på å bli Svend med ukelønn eller pr. stykk (akord), hadde arbeida overtid en lang tid for å spare til Svenneskolen man kaldte, å døpes som Svenn. Det ble nok også en fest en lørdagskvell den første oktober 1898. En milepel nr. 2 jeg må si det var, for da skulle jeg egentlig stå på egne å forsørge meg sjøl, ja

var jeg glad for og skulle nok greie det pent, men jeg var nok under formynderskap hjemme serlig av min Far. For det første skulle det ikke vere så nøie med ukelønna og så fikk mye dårlig arbeide reparasjoner og nye barnesko, så det ble lite å tjene.

Aa som jeg hadde planer om ny Dress og pjekkert og noen kroner på lomma å komme ut blant kamerater. Jeg fantaserte om å reise ut til gjerne en større by for å lære mest mulig å bli en fullbefaren svend. Men til Kristiania (Oslo) hadde jeg ikke lyst på, hadde hørt mye dårlig derfra blant Svenner, min plan var da å reise sørover di mindre byer mot Kristiansand, så Stavanger, Bergen og til Trondhjem å vere der en tid også, da mente jeg å vere såpass trenet å kunne ta Kristiania. Jeg drømte til og med å reise uta av landet – Sverige, Danmark. Dette var mine hemmelige planer i lang tid.

Og jeg foretok mit første forsøk 3. påskedag 1901. Idet jeg tok ivei med første tog kl. 8 morgen uten å si noe hjemme, bare min søster Inga visste og hun lånte meg 5 kroner så jeg hadde nok ca. 8-9 kroner i alt. Med billett til Drammen og kun det jeg stod i av klær som ikke var så rart med. Som jeg gikk i Drammen og tenkte her kan jeg nok ikke stoppe, for nere hjemme synes jeg. En kopp kaffi et par kaker på en kafee, å jeg lurte. Så på Drammens stasjon for å høre togtider og priser med Vestfoldbanen og da se over kassa mi. Jeg tar billett så langt pengene holder, men til losji for første natt måtte jeg også sikre meg. Det ble til Horten, kom dit ved 6 tiden med 2 krone og 52 øre i lomma. Og fandt meg et privathotell og fikk rom, men ingen mat. Var nok sulten, for lite penge, men sov godt den natt alikevel. Neste morgen kom pika med en stor kop kaffi og 2 grepa smørbrød med pultost. Det gikk på høikant. Jeg frykta for oppgjøret, men heldigvis kun 2 kroner og jeg hadde 52 øre igjen.

Intet arbeide nei!! Hvad så! Ennå intet arbeide. Når man står alene det for første gang, ikke reisepenge hjem ja det var mulig bra. Etter noen gange å ha bomma på job gikk jeg likegodt til en av de største og fineste i faget, det gikk fint, arbeide fikk jeg og begynte med en gang. Det var blitt ut på ettermiddagen og med frokost kl. 7 morgen syntes jeg nok det skulle smake med noe å spise, jeg hadde jo 52 øre, men jeg tenkte på natten også losji. Tok en tur ut på byen etter anvist sted fra Svenna på verkstedet. Etter ikke så lite parlamentering gikk det i orden, til og med ble servert et godt måltid, humøret steg. Og et pent losji hos en gammel Dame, der hadde jeg det veldig bra.

Arbeidet gikk også utmerket, og tjente bra synes jeg. Kontant utbetalt hver lørdag, over 20 kr. pr. uke. Kr. 9,- pr. uke til kost, levde godt og i strålende humør. Jeg tok turer i byen og omegn hver uke, min vertinne meget hyggelig.

Etter 2 uker skrev jeg hjem og fortalte hvor jeg opholdt meg. Fikk lyst til en tur hjem etter å ha kjøpt meg ny dres og sko og hatt osv. Og jeg tok turen hjem

fast besluttet på å vende tilbake om noen dage. Men Mor gråt og Far bad meg stoppe hjemme, jeg skulle få det så bra, og sådan ble det, mine reisepålegg ble krydset, jeg var da 21 år og en annen løpebane end det jeg tenkte begynde, dermed mine framtidsdrømme om å komme ut for å se og lære mest mulig.

Om min Fars foreldre vet jeg svært lite, har forsøkt meg i arkivet hos sognepresten og i Statsarkivet i Oslo, men dessverre med dårlig resultat. Vil prøve alikevel med hvad jeg har hørt serlig av min Far.

Min bestefar Ole Ingebretsen levde i Ørvandsbråthen med sin familie til sin død ca. 70 år gammel. Eiendommen eller pladsen passer bedre, overtok han etter sin Far Ingebret Olsen som bygslet den i 1798. Tror nok ikke det var noen dans på roser der nei. Den lille plassen langt inne i skogen kunne vel knapt føde 2 Kuer, langt til bygda, skole, kjøpmann (kræmmer) og mølla, til mølla var det nok ikke så mye å få til maling, der skulle også plantes poteter. Huset (stua) kunne vel vere 7 x 4 meter grunnflate, 2 rom, det skulle gi plads for hele familien som besto av mange. I alt hadde det vert 21 barn som fødtes her. Bestefar ble enkemann med i alt 12 barn.

50 år gammel fandt han nok hustru nr. 2, hun 18 år, der ble 9 barn

Far var no. 20 av barna, min tante Berthe Marie no. 21. Ikke alle av diss barna levet op, flere døde under opveksten, to druknet Langsjøelva med en gang, hvor mange som ble voksne vites ikke.

En liten opplevelse er fortalt da bestefar var forlovet andre gangen og hadde besøk av sin forlovede hjemme hos sig, og skulle selvfølgelig følge hende hjem. Med 12 barn skulle det nok ikke bare småtterier til for å holde liv i alle. Da dem var kommet på vei, nemlig på Justadåsen begynde onga å skrike, dem ville ha mat, var sultne. Bestefar måtte gå tilbake for å finne til poteter som dem skulle koke og åpne en silledunke han hadde, så selvfølgelig han kunne gå i fred med sin 18 åring. Fordringerne var ikke store den gang.

Det ble bryllup og 9 barn, så kampen for tilverelsen var nok slitsom den gangen, fordringene små. Vel savnene store med hensyn til tilstrekkelig med mat og klær, derfor mange måtte bukke under i for tidlige aldre.

Bestefar var en god skogsarbeider, smed, snekkerkyndig, mester i å lage traug, melkeringer, snøskuffer og sånn der av helt trø Asp. Arbeidet som smed på Modum Blåfarveverk i mange år for 7 daler i månedslønn – 28 kr. Arbeidsdagen 12 timer. Hver søndagskvell var det å gå hjemmefra ved 12-1 tiden for å komme tidsnok til mandag morgen kl. 6 og da med niste for uka i skreppa og en trødunk med sur melk på ryggen. Lørdag kvell ved midnatstid å komme hjem med lønninga. Det var den tids måte

Ole og Kristine.

å leve på og da med 21 munnar å mette, og seg selv. Bestemor på den siden har jeg hørt lite om, men hun døde ganske tidlig.

Kua eller kuene gikk hele sommeren på beite i Holleia, der hadde Bjørnen tilhold. Om vinteren merket man også skrub (ulv). Bjørnen var så nergående den gang at den var helt nede ved sommerfjøsset, engang forfulgte bestemor forbi fjøsset. En annen gang hun kravlet op på en fjeldknatt for å lokke på kua, det var blitt mørkt om kvellen. Da hun hoppet ned var hun så nere Bjørnen at hun kjendte ryggen på ham. Bestemor skulle vere så framifrå flink til å (hauke) lokke på kua at man kjendte hennes hauking blant alle i disktriktet.

Ladebygningen var solid bygget av godt tømmer. Fjøsset var satt op av lange klyvde stokker satt mot hverandre på toppen, belagt utvendig me never, utenpå dette lag var det jord og torv, ble varm og god. Nok ikke innlagt vand.

Unni Venke Holm:

Distriktsjordmor Anna Skauen

*To nye verdensborgere
i trygge armer.*

Bilde fra DTBB.

Jordmor og senere distriktsjordmor Anna Skauen (1889-1974) drev privat fødehjem på Geithus i en årrekke.

Anna Skauen vokste opp på Gustadhøgda. Familien flyttet til huset på Geithus som senere skulle bli fødehjem da Anna var 14 år. Hun var nr. tre i en søskenflokk på åtte. Også en litt eldre søster, Gurine Marie, utdannet seg til jordmor. Hun ble værende i Oslo etter endt utdanning. Med Anna skulle det bli annerledes. Det var Anna som etter hvert skulle flytte tilbake til Geithus og etablere en institusjon der, Geithus Private Fødehjem. Med tida ble hun en institusjon i seg selv - helt enkelt «frøken Skauen». Hun giftet seg aldri og fødte selv ingen barn.

Anna Skauen avla jordmoreksamen ved Jordmorskolen i Kristiania. Fra vitnemålet kan vi lese dette:

Anna Skauen er bleven undervist i fødselsvitenskapen ved Jordmorskolen i Kristiania og derefter den 31te oktober 1919 overhørt i denne videnskap og alt det, som angaar en jordmors plikter hos fruktsommelige, barselkvinder og nyfødte barn.

Etter endt utdanning reiste hun nordover og ble der i åtte år. Først var hun distriktsjordmor i Øksfjord, et lite sted mellom Svolvær og Lødingen. Så hadde hun et kort vikariat på Helgeland, før hun kom til Bodø, hvor hun ble i fem år.

I 1928 flyttet hun tilbake til Geithus. Oppgaven var å stelle for sine foreldre og en gammel bestemor. Dengang var det flere jordmødre i Modum, men noen fødsler ble det på frøken Skauen også. På den tida var det vanlig å dra hjem til den fødende. Dette ble det etter hvert mindre av og senere slutt på da frøken Skauen tok i mot de fødende i hjemmet sitt. 30. oktober 1936 skjedde den første fødselen i hennes nystartete fødehjem.

I 1942 klarte hun det faren ikke lyktes med, nemlig å få kjøpt huset av Drammenselva (Drammenselvans Papirfabrikker AS). Huset ble utvidet og kunne ta i mot sju pasienter, og flere hvis nødvendig - noe som skjedde mer enn én gang. Huset var moderne for sin tid og innrettet med tekniske hjelpemidler som vaskemaskin og elektrisk klestørker. Det var innredet fødestue, barnerom og to rom for pasientene i huset.

På det meste så 175 babyer dagens lys her for første

Slik så fødehjemmet ut i 1942 da frøken Skauen hadde fått kjøpt huset, ominnredet og utvidet det.

gang i løpet av ett år. Fødehjemmet ble lagt ned i 1963. Da var frøken Skauen 74 år. Hun hadde virket som jordmor i 44 år og tatt i mot ca. 3 000 barn. Samme år som fødehjemmet ble lagt ned, fikk hun tildelt Kongens fortjenestemedalje i sølv.

Frøken Skauen var en svært driftig dame. For det første fikk hun seg utdanning tidlig i forrige århundre, ikke alle kvinner på den tida fikk slike muligheter. Og hun gjorde mer enn som så. Hun etablerte egen bedrift, noe som vel heller ikke var bare enkelt i krigsåra. Hun klarte også å få kjøpt huset familien hadde bodd i en årrekke og etablerte Geithus Private Fødehjem.

Etter hvert ble hun den eneste jordmora i Modum. Fødehjemmet hadde i tillegg til henne selv tre ansatte. I 1959 ble hun intervjuet av Drammens Tidende & Buskeruds Blad, og hun fortalte da at hun hadde Asta Hamremoens ansatt som barnepleier. Nanna Pettersen hjalp til med diverse som oppvask, vasking og rydding. Gunvor Borgen var på kjøkkenet. Hun omtalte dem som dyktige medhjelpere og grunnen til at fødehjemmet gikk så bra som det gjorde.

Nevøen Arne Ruud overtok senere huset, og han forteller at han ofte var på besøk hos tante Anna som barn. Han minnes henne som en flott dame med mye humor. Talegavene var i orden, og hun komme med mange treffende bemerkninger. Dessuten var hun fenomenalt flink til å lage mat. Da hun var i Nord-Norge, hadde hun antakelig lært å tilberede fiske-mat, noe som ennå ikke var så vanlig på Modum. Arne Ruud forteller at særlig fiskekaker var hennes spesialitet, og han husker tilbake på dem med glede.

Ennå lever nok en del moinger som husker frøken Skauen, ei grepa dame som var en viktig ressursperson i bygda. Hun var i seg selv en institusjon med en viktig oppgave, og den løste hun på en usedvanlig god måte.

KILDER:
Drammens Tidende & Buskerud Blad, 30. januar 1959 og 23.
august 1963
Samtaler med Arne Ruud

Asbjørn Lind:

Christopher Hornsruds boksamling

Christopher Hornsrud testamenterte en samling bøker og en samling malerier til Modum kommune. Begge samlingene er tilgjengelige i rådhuset i Modum kommune. Boksamlingen fyller hyllene på en stor vegg i ordførerens kontor. Den boksamlingen Modum kommune fikk, er nok bare en del av Hornsruds samling, men den består av mange interessante bøker i solide og vakre bind fra Hornsruds samtid. Samlingen er representativ for det beste innenfor datidens bokverden.

Christopher Hornsruds boksamling på ordførerens kontor.

Christoffer Hornsrud ble født i 1859 og hadde sin oppvekst på Horsrud gård i Knivedalen ved Skotselv. Den eneste formelle utdannelsen Hornsrud fikk, var noen ukers omgangsskole hvert år. For å få oppfylt sin trang til å lese gikk han til leiebiblioteket i Tingstua i Hokksund, der han var en flittig låner. Sine først oppsparte penger brukte han til å kjøpe Ludvig Meyers *Fremmedordbog*, Johan Christian Johnsen's *Norsk Håndleksikon*, som var det første norske konversasjonsleksikon, og Ludvig Ludvigsen Daae og Axel Charlot Drolsums *Illustrert Verdenshistorie* (6 bind). Dette var spiren til hans etter hvert store og gode boksamling. Det første møbel Hornsrud kjøpte seg var et bokskap.

Skjønnlitteratur

Den største delen av Hornsruds boksamling består av samlede eller utvalgte verker av skjønnlitterære forfattere: William Shakespeare, Ludvig Holberg, Petter Dass, Johan Sebastian Welhaven, Henrik Wergeland, Camilla Collett, Johannes Ewald, Georg Brandes, Alexander Kielland, Ivar Aasen, Gunnar Heiberg, Per Sivle, Trygve Andersen, Selma Lagerlöf, Hans Aanrud, Peter Egge, Jacob Hilditch, Guy de Maupassant, Sigrid Undset, Kristofer Uppdal, Herman Wildenvey, Nils Kjær, Bernt Lie,

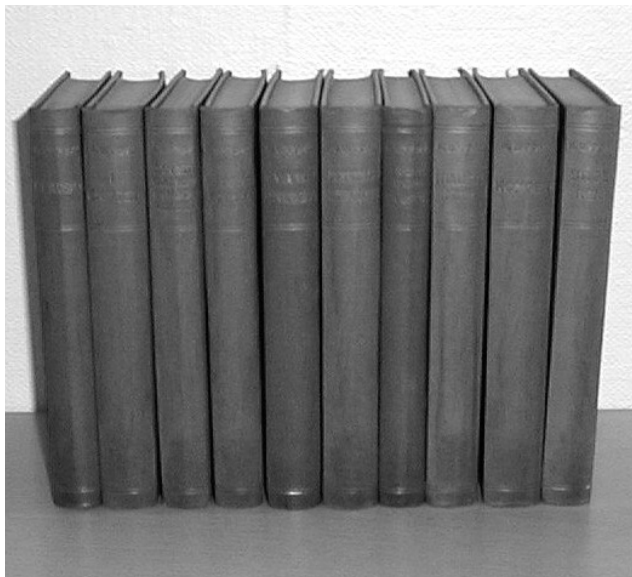

Christopher Hornsrud i sitt hjem i Oslo.

Jack London. Den eldste norske litteraturen kunne Hornsrud studere i i en praktutgave av *Den eldre Edda, norrøne fornsongar*.

Av disse verkene er det spesielt grunn til å merke seg utgaven av Henrik Wergelands skrifter. Hornsrud hadde den såkalte hundreårsutgaven i 23 bind, som ble utgitt i årene 1918-1940 i 500 salgseksemplarer og 50 privateksemplarer. Hornsruds eksemplar har nr. 408. Skal man kjøpe dette verket i dag, må man regne med å betale ca. kr. 20 000.-

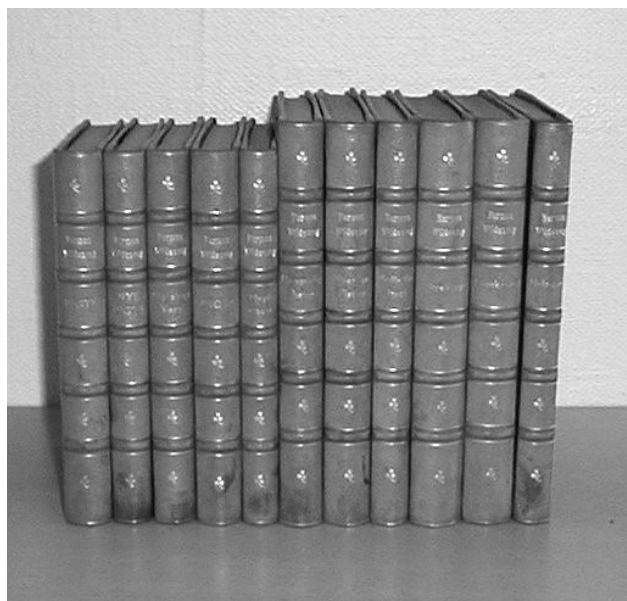
Hornsrud hadde ellers en komplett utgave av Kristofer Uppdals 10-bindsværk *Dansen gjennom skuggeheimen*, som kom ut i årene 1911-1924. Dette verket kom ut bind for bind, og det er uvanlig at det er komplett. Verket er i omfang det største romanverk som er utkommet i Norge. Kristofer Uppdal skrev selv om disse bøkene: «Romansyklusen *Dansen gjennom skuggeheimen* syner den bolken i den yngste historia vår, då arbeidarstandet skapar seg og stig fram. Det er lausrivinga frå opphavet, bondestandet: gangen til ei slekt frametter, proletariseringa, heilt ned til botnen, og vidar til den nye og yngste makt i samfunnet, *arbeidaren*.» Kristofer Uppdal var født i 1878. Han praktiserte i mange yrker, levde i mange år av anleggsarbeid med vei- og jernbanebygging. Han var en periode formann i en fagforening på Rjukan, og han var en gang utsending til et landsmøte i Arbeiderpartiet. Hornsrud, som var født i 1859, var 19 år eldre enn Uppdal, men hadde nok mange av de samme erfaringer som Uppdal, og kjente seg nok på mange måter igjen i Uppdals verk.

Kristoffer Uppdal: *Dansen gjennom skuggeheimen* (1911-1924).

De fleste verkene i Hornsruds samling er innbundet, mange i meget vakre skinnbind. Den forfatteren som er best representert med enkeltbøker i Hornsruds

samling, er Herman Wildenvey. Samlingen består av 11 enkeltbøker, alle i ensartet innbinding, og det dreier seg om meget vakre privatinnbindinger i skinn.

Herman Wildenvey: *Verker*.

Fra verdenslitteraturen kan vi nevne at Hornsrud har hatt anledning til å lese Homér: *Iliaden*, Kra. 1920, og *Odyseevskvædet*, andre opplag, Kra. 1919, samt Alighieri Dante: *La Divine Comédie*, Paris 1925 og Miguel de Cervantes Saavedra: *Don Quijote I-II*, Oslo 1916, i to like eksemplarer. Alle disse verkene tilhører elitedivisjonen i litteraturens verden.

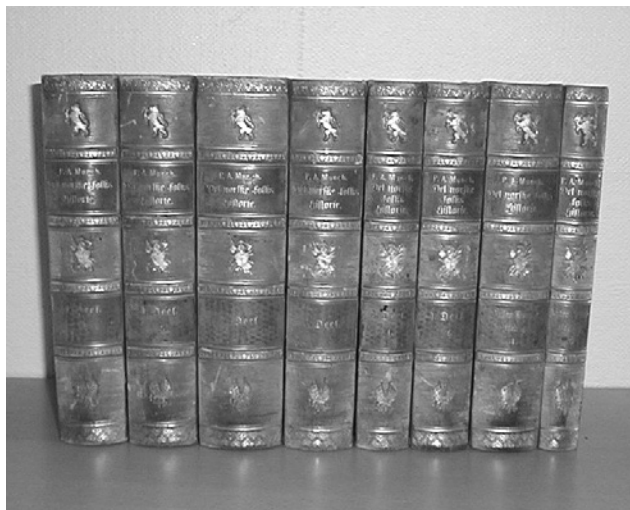
Hornsrud var tydeligvis også interessert i litteraturhistorie, og som hjelpelitteratur hadde han *Norsk Forfatter-Lexikon 1814-1880, paa grundlag af J. E. Krafts og Chr. Langes «Norsk Forfatter-Lexikon 1814-1854 (6. bind), Kristiania 1885-1908, samt Niels Lauritz Møller: Verdenslitteraturen (3 bind), Kbh. 1928-1929.*

Historie og samfunnsliv

En annen stor avdeling i Hornsruds boksamling består – ikke uventet – av bøker som har med historie, politikk og samfunnsliv å gjøre. Her finner vi en meget fin samling av datidens standardverk. Som seg hør og bør en fremstående norsk politiker hadde Hornsrud selvsagt Snorres kongesagaer. Han hadde endog to utgaver, *Snorre Sturlesons norske Kongers Sagaer*, oversatte af Jacob Aall, Christiania 1838, samt *Norges kongesagaer*, oversat ved Gustav Storm og Alexander Bugge, dekorativt utstyr av Gerhard Munthe (2 bind), Kra. 1899-1914. Sistnevnte utgave er med Gerhard Munthes vignetter og tegninger en praktutgave av Snorres *Heimskringla*.

Videre merker vi oss videre en stor samling med Norges-historie: Christian Magnus Falsen: *Norges Historie under Kong Harald Hårfagre og hans mandlige Descendenter, Anden Del, indeholdende Norges Historie fra Magnus I, den Godes Tronbestigelse, 1036, indtil Eystein Møilas Fald, 1177*, Christiania 1823, *Samlinger til Det norske Folks Sprog og Historie, udgivne af et Samfund* (6 bind), Christiania 1833-1839, P. A. Munchs: *Det norske folks historie* (8 bind), Christiania 1851-1863, Alexander Bugge: *Norges historie fremstillet for det norske folk* (13 bind), Kristiania 1909-1917 og O. A. Øverland: *Illustreret Norges historie* (7 bind), Kristiania 1885-1891. Alle disse verkene finnes i meget pene, originale innbindinger. Vi registrerer også Johan Ernst Welhaven Sars: *Samlede Værker* (4 bind), Kbh. Og Kra. 1911-1912.

I denne avdelingen er det særlig grunn til å merke seg P. A. Munchs verk *Det norske Folks Historie*. P. A. Munch var en av Norges fremste vitenskapsmenn på midten av 1800-tallet. Hans livsverk er preget av et systematisk arbeid for Norges kulturelle selvstendighet, og hans arbeid hadde stor betydning for nordmenns gryende nasjonalfølelse. Munchs hovedverk er den nevnte *Det norske folks historie*. I disse verkene gav Munch det første sammenhengende og oversiktlige inntrykk av vår historie fram til 1397.

P. A. Munch: *Det norske Folks Historie* (1851-1857).

En interessant enkeltbok vedrørende vår historie er boken *Sandfærdig Beretning om Danmarks politiske forbrydelser imod Kongeriget Norge fra år 905 indtil 1814, eller fra Hakon Adelstens Krig med Harald Blaatand, indtil Fredsløsningen i Kiel, en historisk Skidse*. Denne boken utkom anonymt i 1816, men det ble raskt allment kjent at den var skrevet av Nicolai Wergeland, Henrik Wergelands far. Som tittelen tydelig viser, var dette et svært så nasjonalistisk og antidansk skrift.

O. A. Øverland:
Illustreret Norges Historie.

Nicolai Wergelands bok om Danmarks politiske forbrytelser mot Norge.

Av enkeltbøker ellers i denne avdelingen røper mange av titlene ett av de viktigste feltene for Hornsruds politiske interesse, nemlig landbruk og landbrukspolitikk: Kristofer Visted: *Vor gamle bondekultur*, Oslo 1923, S. Skappel: *Om husmandsvæsenet i Norge, dets oprindelse og utvikling*, Kristiania 1922, Halvdan Koht: *Norsk bondereising, fyrebuing til bondepolitikken*, Oslo 1926.

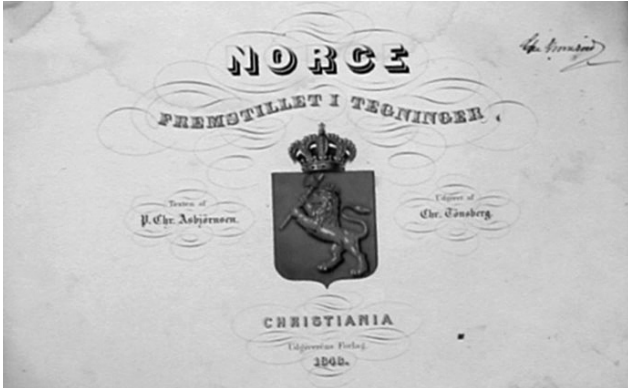
Verdenshistorien har Hornsrud kunnet lese om i Alexander Bugge: *Illustreret verdenshistorie for hjemmet* (8 bind), Oslo 1920-1929.

Som fremtredende norsk politiker måtte naturligvis Hornsrud interessere seg for Norges forfatning og landets lovverk. Også på dette området hadde han det vi kaller for standardverk: *Gulatingslovi*, Norrøne Bokverk nr. 33, Oslo 1937, *Kongeriget Norges Grundlov given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17de Mai 1814 og nu, i Anledning af Norges og Sveriges Rigers Forening, nærmere bestemt i Norges overordentlige Storthing den 4de November 1814* (2 bind), Christiania 1814-1815. En ajourført utgave av grunnloven hadde naturligvis Hornsrud, nemlig *Norges grunnlov 1814-1921, utgitt ifølge Stortingets beslutning av 8. april 1921*, Oslo 1921. Dersom Hornsrud noen gang hadde behov for å sette seg grundig inn i vår stats spilleregler, og som stortingsrepresentant og statsminister hadde han trolig det, kunne han studere disse i Torkel Halvorsen Aschehoug: *Norges nuværende statsforfatning. Anden gjennemseede og forøgede udgave*, I-III, Christiania 1891-1893.

Norge og norsk kultur

En meget interessant del av Hornsruds boksamling er skrifter som omhandler norsk natur og norsk kultur. Her finner vi flere bøker som i dag er svært ettersøkt blant samlere. Der dreier seg i første rekke om tre verk utgitt av forleggeren Chr. Tønsvberg, som vi her presenterer kronologisk med omslag/tittelside samt en illustrasjon fra boken.

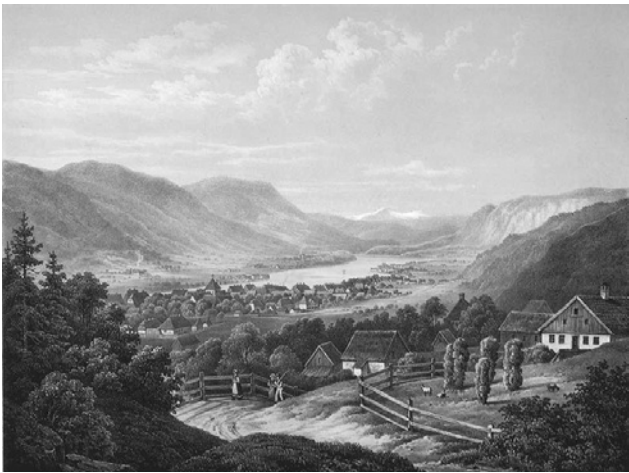
1) Norge fremstillet i Tegninger med oplysende Text udgivet af Chr. Tønsberg, Christiania 1848.

Tittelbladet til Norge fremstillet i Tegninger med oplysende Text, udgivet af Chr. Tønsberg, Christiania 1848. Hornsruuds navnetrekk øverst til høyre.

En av mange tilsvarende illustrasjoner av bunader, her to lappedrakter fra Helgeland, slik Johan Frederik Eckersberg tegnet dem.

Drammen. Illustrasjon fra Norge fremstillet i Tegninger med oplysende Text udgivet af Chr. Tønsberg, Christiania 1848. Boken inneholder også en beskrivelse av Drammen., skrevet av Peter Christen Asbjørnsen.

2) Udvalgt Norske Nationaldragter tegnede af forskjellige norske Kunstnere og ledsagede med oplysende Text, Christiania 1852, udgivne af Chr. Tønsberg.

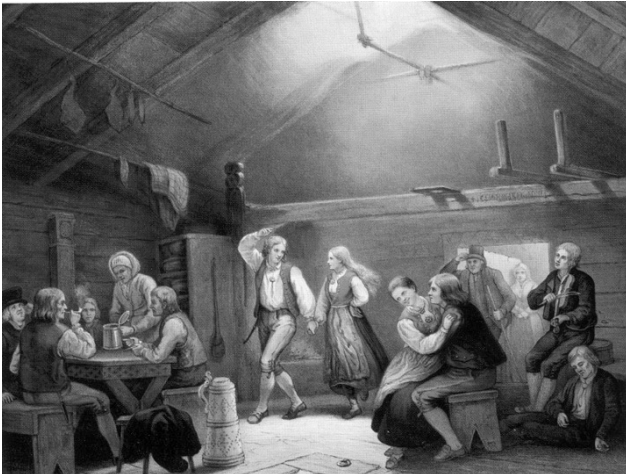
Tittelbladet til Udvalgte Norske Nationaldragter tegnede af forskjellige norske Kunstnere og ledsagede af oplysende Text.

3) Udvalgte Norske Folkelivsbilleder efter Malerier og Tegninger af Adolf Tidemand. Med oplysende Text af Forskjellige Forfattere, Christiania 1864.

Tittelbladet til Udvalgte Norske Folkelivsbilleder efter Malerier og Tegninger af Adolf Tidemand. Med oplysende Text af Forskjellige Forfattere, Christiania 1864.

Andre bøker som vitner om Hornsruuds interesse for sitt land og sitt lands kultur er *Billeder af Norges Natur og Folkeliv*, ledsaget med oplysende Text af forskjellige Forfattere, udgivne af Chr. Tønsberg, Christiania 1875, Gerhard Schøning: *Reise som giennem en del af Norge i de aar 1773, 1774, 1775 paa Hans Majestæt*

Søndagskvæl i en Røgstue. En av mange tilsvarende illustrasjoner i Udvalgte Norske Folkelivsbilleder efter Malerier og Tegninger af Adolf Tidemand. Med oplysende Text af Forskjellige Forfattere, Christiania 1864.

Hans Strøm: Beskrivelse over Eger-Præstegjæld i Aggershuus-Stift i Norge.

Kongens bekostning er gjort og beskrevet av G. S., Trondhjem 1910, Theodor Caspari: *Norsk høifjeld: stemninger og skildringer*, Kra. 1907, samt Alf Collett: *Gamle Christiania-billeder*, Kra. 1893.

Lokal tilknytning finner vi i den meget ettersøkte Hans Strøm: *Physisk-Oeconomisk Beskrivelse over Eger-Præstegjæld i Aggershuus-Stift i Norge; tilligemed et geografisk Kort over samme*, Kiøbenhavn 1784. Denne var naturligvis foreldet også på Hornsruds tid, men boken er et av de første topografiske verk som er utgitt i Norge, og det har alltid hatt stor samlerverdi.

Vil man kjøpe boken i dag, må man regne med å betale ca. kr 15 000.- Et verk Hornsrud kunne ha mer praktisk nytte av, ihvertfall i sin tidlige karriere, var nok Johan L. N. H. Vibe: *Topografisk-historisk beskrivelse over Buskerud Amt med viktigere statistiske data*, Kristiania 1895.

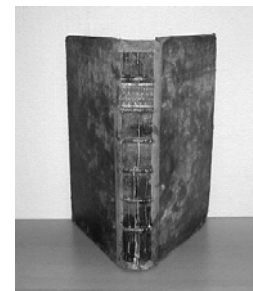
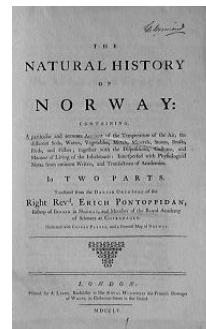
Nordmenn og andre

Hornsrud har tydeligvis vært interessert i å skaffe seg kjennskap til fremgangsrrike nordmenn i ulike perioder. Et gammelt biografisk oppslagsverk han var i besittelse av, var en bok av Jens Worm. Tittelen er lang, men den gir et godt inntrykk av 1700-tallets snirklete boktitler: *Forsøg til et Lexikon over danske, norske og islandske lærde Mænd, som ved trykte Skrifter have gjort sig bekendte, saavel som andre Ustuderede,*

som noget have skrevet, hvorudi deres Fødsel, betydeligste Levnets Omstændigheder og Død ved Aarstal kortelig erindres, og deres Skrifter, saavidt mueligt, fuldstændig anføres. Kiøbenhavn 1773 og 1784. Dette var et verk på tre bind, hvorav Hornsrud hadde de to siste. Et biografisk verk av nyere dato var *Norsk Portræt-Galleri, en cyklus Mindeblade om bekendte norske Mænd og Kvinder i ældre og nyere Tider, med kortfattede Biografier af forskjellige Forfattere, udgivet af Chr. Tønsberg, Christiania 1877*. Tittelen i dette verket var noe kortere. Og endelig, et verk fra Hornsruds egen samtid: Gerhard von der Lippe Gran: *Nordmænd i det 19de aarhundrede* (3 bind), Kra. 1914.

En meget sjelden bok

En meget sjelden og ettertraktet bok blant samlere er Erik Pontoppidan d.y.: *The Natural History of Norway*, London 1755. Boken har en meget lang tittel, som i grunnen ikke er annen enn en innholdsfortegnelse. Samlere er villige til å betale i overkant av kr. 50 000.- for denne boken. Boken er den nest eldste av bøkene i Hornsruds samling, og den har en gammel innbindingsform.

Erik Pontoppidan d.y.: The Natural History of Norway (1755), bind og tittelblad.

Kunst og kultur

Hornsrud-samlingen inneholder en rekke verk og enkeltbøker som tar for seg kunst og kultur.

Av store oversiktsverker kunne han studere Gustav Bang: *Europas kulturhistorie i fortællinger for folket*, I-II i ett bind, Kjøbenhavn 1899, Wilhelm Lübke: *Kunsthistorien fremstillet i dens hovedtræk*, Kjøbenhavn 1897-1901, 2 bind i ett, William James Durant: *Store tenkere, deres liv og meninger* (2 bind), Oslo 1941.

Av mer detaljerte studier hadde han for eksempel Eilert Lund Sundt: *Om husfliden i Norge, til Arbeidets Ære og Arbeidsomhedens Pris, første beretning*, Christiania 1867, samt Halfdan Arneberg: *Norsk prydkunst:*

ornamenter fra norsk folkekunst, samlet og tegnet til praktisk bruk, Kristiania 1920.

Astronomi

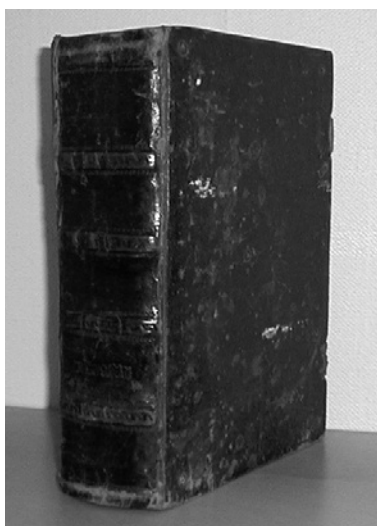
En kanskje noe overraskende avdeling i Hornsruds boksamling omfatter bøker som har med verdensrommets stjerner og planeter å gjøre: Camille Flammarion: *Beboede Verdenser, populære astronomiske Betragtninger over Himmellegemernes Beboelighed*, Kbh. 1868,

A. Guillemin: *Universet, en populær fremstilling av stjernelæren*, København 1882, N. V. E. Nordenmark: *Världsrymdens under, populär stjärnkunskap, efter C. Flammarion*, Stockholm 1910, S. Enebo: *Gjennem stjerneverdenen. I: vor sol og dens følge*. Kristiania 1920, Carl Størmer: *Fra verdensrommets dybder til atomernes indre*, Oslo 1927, samt Ingolf Ruud: *Stjernene og universet, populær astronomi*, Oslo 1951.

Vår første fullstendige bibel

Den eldste boken i Hornsruds samling er Christian III's bibel: *Biblia: Det er det gantske Hellige Scrifft: udsæt på Danske: Esaia 40. Guds Ord bliffuer euindelig prentit i Københaffn aff Ludowich Dietz. M.D.L.*, 1550. Hornsrudsamlingens eksemplar ble i april 1992 registrert ved «Registrering af danske Foliobibler», og ble her beskrevet som «Ret godt eksemplar med 1. titelblad og kobberstikk og allersidste blad med colophon [...] Bindets Tilstand: Slitt.» Som så ofte er i gamle bøker, er navn på eiere håndskrevet på forsatspapiret.

Christian III's bibel er den første bibelen som ble utgitt i fellesriket Danmark-Norge, og er således litt av et klenodium.

Christian III's Bibel.

Samlingen som helhet

Hornsruds boksamling vitner om en person som har valgt sine titler med stor omhu. Den inneholder en

Tittelbladet i Christian III's Bibel.

rekke standardverk på nesten alle områder, litteratur, kunst, kultur, samfunnsliv, politikk, landbruk, naturvitenskap. Vi kan se en tydelig tendens til at han er spesielt opptatt av vanlige menneskers liv og levnet, uten at han av den grunn forsømmer interessen for de store kunstneres, vitenskapsmenns og politikeres livsverk.

Boksamlingen vitner også om samlerinteresse. Som antydning noen steder finner vi i samlingen enkeltbøker og verk som er ettertraktet av samlere og har stor verdi til bøker å være. Samlingens klenodium i så måte er naturligvis Christian den III's bibel fra 1550.

Christopher Hornsruds bokeiermerke – *ex libris* – viser en såmann tegnet i en stil som er ganske vanlig i arbeiderbevegelsen. Strekene er kraftige og symbolikken tydelig. Motivet vitner i høy grad om Christopher Hornsruds eget virke. Han var en såmann i mer enn én forstand. Han arbeidet for å forbedre vilkårene i samfunnet, og han hadde en sterk tro på kunnskap for å oppnå dette. Hans boksamling gav ham god anledning til å søke kunnskap i egne hyller.

KILDE:

Fortegnelse over Hornsrud-samlingen utarbeidet av Modum bibliotek

Hans Amundsen: Christofer Hornsrud, Oslo 1939

Subskribenter fra Modum til Hans Strøms prekensamling 1792

Sogneprest Hans Strøm i Eiker utgav i 1792 en samling med «Prædikener over alle Søn- og Helligdager til Andagtsøvelse for Almuen tillige med en Tilskrift til Eger-Menighed, samt en tilføiet Anvisning for Almuen til at kiende Gud af hans Gierninger i Naturen.»

Hans Strøm er også kjent som forfatter av *Egers Beskrivelse* og av *Søndmørs Beskrivelse*.

Prekensamlingen er trykt med en liste over alle som abonnerte, dvs. forhåndsbestilte boken. Disse er oppført etter bosted. Listen for Modum er på over hundre navn. Her er både leg og lærd. Tilsvarende lister fins for andre bygdelag. Her gjengir vi listen for Modum. Vi ser at noen fra nedre Sigdal har kommet inn på Modums liste. Skrivemåten er gjengitt som den står i boka. (!) viser til en påfallende stavemåte i originalen.

Nr 11, 12, 25 og 103 er brødre, lærere fra den kjente Brekke-slekten:

1. Aasterud, Hans Jacobsen
2. Askin(!), Niels Peders. Skoleholder
3. Aslaksbye, Christoffer Christofs.
4. Bakke, Sæbjørn Jacobsen
5. Bakken, Halvor Andersen
6. Bech, Johannes, Bogholder ved Fridrichsminde Værk

7. Bendike, Sognepræst
8. Bergan Erich Pedersen
9. Bildenkap, Forvalter ved Farveværket
10. Brekke, Anders Olsen, Skolehd.
11. Brekke, Erik Olsen, ligeledes
12. Brekke, Ole Larsen
13. Braaten, Hans Olsen
14. Braaten, Anders Hansen
15. Braaten, Hans Andersen
16. Braaten, Jens Hansen
17. Braaten, Amund Amundsen
18. Bentzen, Torger, paa Kongsberg
19. Biørndal, Christoffer Kettilsen
20. Biørndal, Knud Reiersen, i Sigdal
21. Biørndal, Ole Clausen, ibidem
22. Biørndal, Halvor Larsen ibid.
23. Brekke, Nils Olsen, Skolehd.
24. Bærum, Heenrich ved Blaafarev.
25. Christian Jørgensen
26. Christophersen, Peder, Organist
27. Clausen, Anders, paa Buskerud
28. Collet, Madame, til Buskerud
29. Døvigen, Lars Hansen
30. Døvigen, Christian Peder
31. Formoe, Anders Nielsen
32. Formoe, Niels Andersen
33. Formoe, Clemet Fridrichsen
34. Formoe, Johan Fridrichsen
35. Formoe, Peder Pedersen
36. Fossen, Syver Pedersen
37. Fridrichsen, Anders, Skoleholder
38. Fuglberg, Søren, Capellan pro Persona til Modum
39. Jurne, Lars Larsen
40. Gielstad, Peder Knudsen
41. Hansen, Carl, residerende Capell. til Modum
42. Hansen, Johannes, ved Farvev.
43. Hansen, Anders, ibidem
44. Hansen, Lars Møller
45. Hansen, Henrich, ibidem
46. Heggen, Ole Jensen
47. Hiermind, Ole Jacob
48. Honnerud, Jacob Nielsen
49. Hulbach, Ingebrigt Torgersen
50. Hulbach. Søren Engelbrigtsen
51. Huusman, Ole, Materialforv.
52. Jahre, Erich Hansen, ved Farvev.

53. Johansen, Torger, Skoleholder
54. Jonsen, Jacob Heggeneie
55. Jonsen, Niels Møller
56. Kiølstad, Niels Amundsen
57. Klem, I. Hyttemester ved Farvev.
58. Kollerud, Hans Johans. Lensmd.
59. Kollerud, Hans Pedersen
60. Kollerud, Knud Pedersen
61. Kongserud(!), Lars Andersen
62. Kolbech, Paul, ved Farvev.
63. Kolbech, Peder, ibidem
64. Kopland, Johannes Hansen
65. Klæboe, Johannes Pedersen
66. Larsen, Hs., Møller og Saugmest.
67. Leerskallen, Anders Guttormsen
68. Leerskallen, Søren Guttormsen
69. Leerskallen, Niels Nielsen
70. Lindberg, Syver Andersen, paa Farveværket
71. Linnerud, Torger Andersen
72. Lund, Lars, Særgiant af Sigdal
73. Matthisen, Amund, ved Farvev.
74. Martini, Chirugus, ibidem
75. Michler, A. Hyttemester ibidem
76. Moen, Peder Olsen
77. Moen, Ole Andersen
78. Nielsen, Gregers, ved Kongs-Saugerne
79. Nielsen, Johannes, Smed
80. Næs, Helge Jonsen, af Sigdal
81. Næs, Ole Andersen
82. Olsen, Christen, Klokker
83. Olsen, Peder, Skoleholder i Sognedal
84. Ouren, Hans Pedersen
85. Pedersen, Biørn, ved Farvev.
86. Qvisle, Christopher Pedersen
87. Resen, Peter, til Mælum
88. Revsal, Simon Steensen
89. Revsal, Gullich Gundersen
90. Rypaas, Halvor Hansen
91. Røneberg, Hans, Geschworner ved Farveværket
92. Schmidt, Casserer ibid.
93. Skebrek, Ole Christophersen
94. Skebrek, Mads Ottesen
95. Stabel, Lars Bastian, Holdtsførster
96. Steensrud, Anders Helluvsen
97. Sterkeby, Christian Christtiansen
98. Strand, Paul Guttormsen
99. Svenningsen, Mads
100. Svendsen, Hans Jacob, Smed paa Fridrichsminde
101. Syversen, Lage, ved Bølgerud(!)
102. Søjn, Cornelius Steffensen
103. Tandberg, Ole, Skoleholder
104. Thon, Søren Olsen
105. Tyrholm, Mad., til Strand
106. Tingelstad, Peder Kittilsen
107. Tingelstad, Gullik Christophersen
108. Tingelstad, Søren Olsen
109. Tillesen, Peder, Smed
110. Toresen, Anders., Vægter ved Farveværket
111. Uhrholdt, Niels Christophersen
112. Wahl, Ole Auvensen
113. Vigersund, Ole Anders., Færgemd.
114. Ødeklaggestad(!), Ole Nielsen
115. Øvrebye, Niels Olsen, af Sigdal

Jon Mamen:

Skoler og lærere ved visitasen i 1882

I referat fra Jens Nilssens bispevisitas i 1882 står denne listen over skoler og over lærere og elever som møtte fram til overhøring i kirkene.

<i>Lærer</i>	<i>Krets</i>	<i>antall</i>	<i>derav</i>	<i>Urholt</i>	<i>13</i>	<i>11</i>
		<i>møtepliktige</i>	<i>møtte</i>			
Nordthorp	Askerud	14	13	Knutzon	13	11
Ramstad	Øderud	29	22	Gulliksen	19	21(!)
M.Hansen	Jelstad	39	33	Vatnaas	11	10
Skaalid	Bøn og Finnemarka	17	14	Teigen	13	12
Skøien	Lofthus	28	21	H.Brekke	25	22
Hollan	Svendby og Glømme	19	14	Amundsen	18	17
J.Brekke	Granstad	28+5priv	32	Syse	21	12
Engelstad	Engelstad	19	17	Vasend	40	40
				K.Tvedt	29	32(!)
				A.Næss	26	18
				H.Hansen	29	27
				Einar Brekke	23	24(!)
				Basserud	24	19
				Jensen	25	25
					25	25

Thure Lund:

Evens julaften

En dag jeg holdt på å rydde i noen skuffer, kom jeg over ei gammel stilbok etter Else, min kone som nå har vært død i over 8 år. Jeg ble interessert i hva hun hadde skrevet, og blant mange, etter mitt syn bra stiler, falt jeg særlig for en om julaften. Her beskriver ei ung jente en gammel tradisjon. Jeg synes den kan brukes i Gamle Modum. Her er den:

– Br-br-br.

Vekkeklokka låt iltert og ubønnhørlig. Even retta ut handa og fant den lille knappen, og så ble det stille igjen. Det gikk en stund, da ble det gløtta på døra, og mors stemme lød ut i morgenstillheten:

– Nå må du stå opp gutten min, du vet det er mye å gjøre i dag!

Even strakte seg så det knaket, og kom seg på bena. Det ble den vanlige romsteringa etter buksa og sokkene, men omsider var han ferdig til å gå ned på kjøkkenet. Her brant det i ovnen, og kaffekjelen var kokt alt.

– Du vet du må finne juletre i dag, men først må du bære inn ved. Vi må ha fullt i bislaget, og på alle rommene!

Even hørte nok vad mor sa, men han var nok ikke riktig våken ennå. Jo, visst var det julaften i dag, tenkte han, mens mor Anne slo opp kaffe og smurte på et par brødleiver. Far og storebror Jens hadde alt spist.

Uff, det var guffent og kalt i dag, han pusta på glasruta for å kunne se ut. Han fikk på seg ragger og beksømstøvler, og tok fatt med veabæringa. Jens hadde hugget mye ved, også av noen fine, feite tyrikubber. Det trengtes mye ved skulle det holde for hele julehelga. Det var skam å hugge ved i romjula.

Alle på gården var opptatt og i sving med ett eller annet. Det var skrål og snakking uten like med alle i dag, syntes Even. Da han var ferdig med vedbæringa, skulle juletreet hentes. Men han ville ikke gå etter det før han hadde fått mølje. Det var mor Annes spesialitet. Det var med rugflatbrød og ribbefett. Nå var nok mølja ferdig alt, for far var alt på trammen og børsta av seg snøen og gikk inn.

Så var det tid for å hente juletre. Even fant fram øksa, spente på seg skiene og la i vei opp etter lia. Det var alt langt på formiddagen, men han syntes

ikke det var så kaldt nå. Det falt noen lette snøfnugg.

Han ville gå rett til Hestehagen, for der var han sikker på å finne et passende tre. Skiene gikk bra. Han gikk med lange og seige tak mens han tenkte på hva han fikk i julegave av mor og far. I fjor fikk han buksetøy. Han trodde far visste at han ønsket seg rattkjelke. Even hadde sett en hos Hans på butikken her forleden dag.

Jo, der var det et fint tre, det var nok litt skakt. Det var nok borte en gren på ene siden, men pytt, der kunne han borre inn en ny.

Han satte ut over lia med treet på nakken. Nå snøga det mer, og snøfillene dalte ned i ansiktet og nesten blendet ham. Hu, hei hvor det gikk! En ekorn skvatt over løypa, rett framom skituppene, og ei skjære måtte forlate det den åt på og flakset bortover. Nå kom han nok passe hjem til at julekålen skulle fortares.

Han banket av seg snøen og gikk inn på kjøkkenet. Å, så godt det duftet der inne. Nå ble det servert en enkel middag. Den bestod av finhakket kål i kjøttkraft, flatbrød og hjemlaget øl.

Alle hadde det så travelt i dag. Nå var Jens oppe under låvemønet og festet to store kornband. Ett på hver side av låvebrua. Far hjalp Even med å fikse på juletreet og satte på julefotene. De loste det inn i storstua der det alt brant friskt i rundbrenneren. Det duftet av kongerøkelse.

Mor Anne gikk rundt og så etter at alt var i orden. Hun serverte kaffe og alle slags kaker ute på kjøkkenet. Nå kunne gjerne Sigvard ringe inn julen for hennes del.

Far gikk til stallen, for på julaften skulle alle ha en godbit. Han ordnet med skinnfellen til kirkesleden, for den skulle brukes til kirken førstedag.

Nå var også Even ferdig med det han skulle gjøre. Han skulle bare vaske seg og ta på seg findressen. Juletreet sto fint med lys på da han kom ned. Men med ett måtte han fyke ut, for nå hørte han kirkeklokkene nede fra dalen, tunge og høytidelige ringte de julen inn. Han sto ute til han begynte å fryse. Nå kom også Jens, han hadde også badet og skiftet til finklær, og han skinte i fjeset som en nypussa kobberkjel.

Så var det tid for å ete igjen. Nå var det selve julekveldsmaten med ribbe, surkål og alt det gode som hørte med. Even hadde lurt et fat på låven til nissen, og nå var han veldig spent om «tomtegubben» hadde funnet den. Han lengtet veldig etter å komme inn og kikke under juletreet, men Jens så ut til å ha god tid. Og Even måtte også holde god bordskikk å sitte til alle hadde spist. Det var jo på juleaften også.

Endelig kunne han komme inn i stua. Å, så mange pakker det lå der.

– Vi får vel ikke pine gutten lenger da, sa far.

Even var veldig spent på den lengste pakka, men du verden så tung den var da han fikk den. Jo, det måtte være en rattkjelke. Han var så spent at han skalv på hendene. Ganske riktig, da han fikk pakket ut var det en riktig fin kjelke med svart ratt på. Alle pakkene ble delt ut under moro og begeistring.

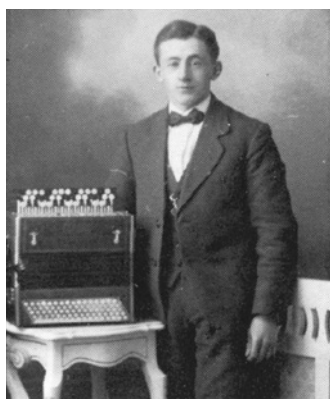
Så var det slå ring rundt juletreet og synge kjente og kjære julesanger. Etter hvert delta mor Anne ut juleknask med nøtter, epler og annet godt.

Det begynte snart å kjølne i storstua, og isen la seg på vindusrutene igjen. Det ble på tide å komme seg til sengs, for førstedag skulle alle til kirken.

Men Even hadde en stille bønn om at det ikke måtte snøge mer. Han måtte finne ei tømmerløype i morgen for å få seg en real aketur.

Thure Lund:

Modumvalsens

Kristian Røste.

bilder med forskjellige musikkinstrumenter.

Da Kristian Røste ble voksen, ble han ansatt i

En av de første moinger som utmerket seg i musikk sammenheng utenfor bygda, var Kristian Røste fra Nymoen ved Åmot. Han var en av fire brødre som alle var med i det sterke musikk-miljøet på Nymoen fra århundreskiftet 1900 og noen år framover. Kristian Røste var sjeldent musikalsk, og vi finner ham på en rekke

Oplands Musikkforretning i Drammen, der han var gjennom det meste av sitt yrkesliv. Musikk ble hans levebrød. Kristian Røste ble den første fra Modum som fikk utgitt ei grammofonplate. Det skjedde i 1915, da han spilte inn sin komposisjon «Modumsvalsen» på harmonika. Plata eksisterer ennå i noen få eksemplarer, selv om det etter 90 års bruk skurrer noe i melodien. Kristian Røste spilte i alt inn tre grammofonplater for merket Odeon i løpet av et par år. Men hans for øvrig gode reinlendere ble ikke så godt kjent i bygda som den populære «Modumsvalsen», som norskamerikaneren Magnus Foss, sønnesønn av forfatteren Hans A. Foss, karakteriserte som «faen så fin» da den ble spilt i Fargo i Nord-Dakota i 1982.

Da det nå er 90 år siden «Modumsvalsen» fikk sitt gjennombrudd på plate, er det riktig å minnes den i Gamle Modum.

Modumvalsens

av Kristian Røste

Lone Essendrop

På Heggen kirkegård er graven til sokneprest Essendrop, hans første kone Abelone og hans sønn i annet ekteskap, Syvald. Denne artikkelen tar for seg fru Abelone, eller Lone som hun ble kalt.

Essendrop ble utnevnt til sokneprest i Modum aller sist i desember i året 1813. Vel to uker etter ble freden i Kiel underskrevet, og kongen i København sa fra seg sin makt over Norge. Vi aner en sterk vilje til å utnevne Essendrop.

Christen Styhr Essendrop var født i Hole 1776. Han studerte til prest i København, og der skal han ha gjort seg bemerket under forsvaret av byen under Napoleonskrigene. København ble jo bombet av engelskmennene i 1807. Essendrop virket som huslærer i byen, tydeligvis i de bedre kretser, for han ble forlovet med Abelone Kilde, datter av justisråd H.C. Kilde og frue og frue C.E. Bévière. Lone var født i København 1. april 1792. Essendrop var altså 16 år eldre enn henne. I 1813 var Lone 21 år gammel.

På Modum var Christen Teilmann sokneprest. Han kom til Modum som kapellan i 1771. I 1793 ble han sokneprest og tok bolig på Heggen prestegård. I 1813 var han 70 år gammel, og han ønsket å pensjonere seg. Som pensjonsvilkår fikk han bruke halvparten av prestegården og han fikk sette opp et eget hus på gården. Hans sønn, Andreas, var blitt kapellan i 1807, og det lå i kortene at Andreas skulle etterfølge faren som sokneprest, og at de to kunne leve sammen på Heggen prestegård. Slik gikk det ikke.

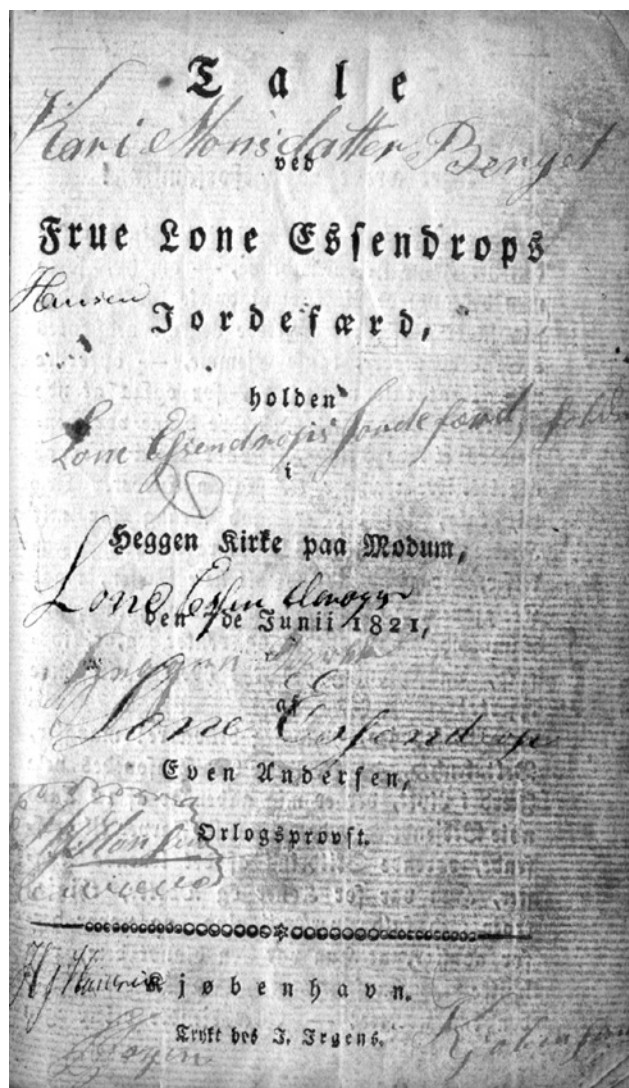
Christen Teilmann leverte sin oppsigelse og ventet nok spent på utnevnelsen av sin etterfølger. Essendrop ble utnevnt. Dette ble en av de siste embetsutnevnelsene kongen i København rakk å utføre. Kanskje kom nyheten om utnevnelsen omtrent samtidig med nyheten om avståelsen av Norge ved freden i Kiel 14. januar 1814.

Utnevnelsen var lovlig, og Essendrop innfant seg i Norge og på Modum sommeren 1814. Da var Eidsvollsverket gjort, og Norge var blitt et rike for seg. Essendrop begynte sitt virke i Modum.

Sommeren 1815 var han tilbake i København for å gifte seg. 20. juli 1815 sto bryllupet, som sikkert foregikk meget standsmessig. Lone fulgte sin mann hjem til Modum og flyttet inn på Heggen prestegård.

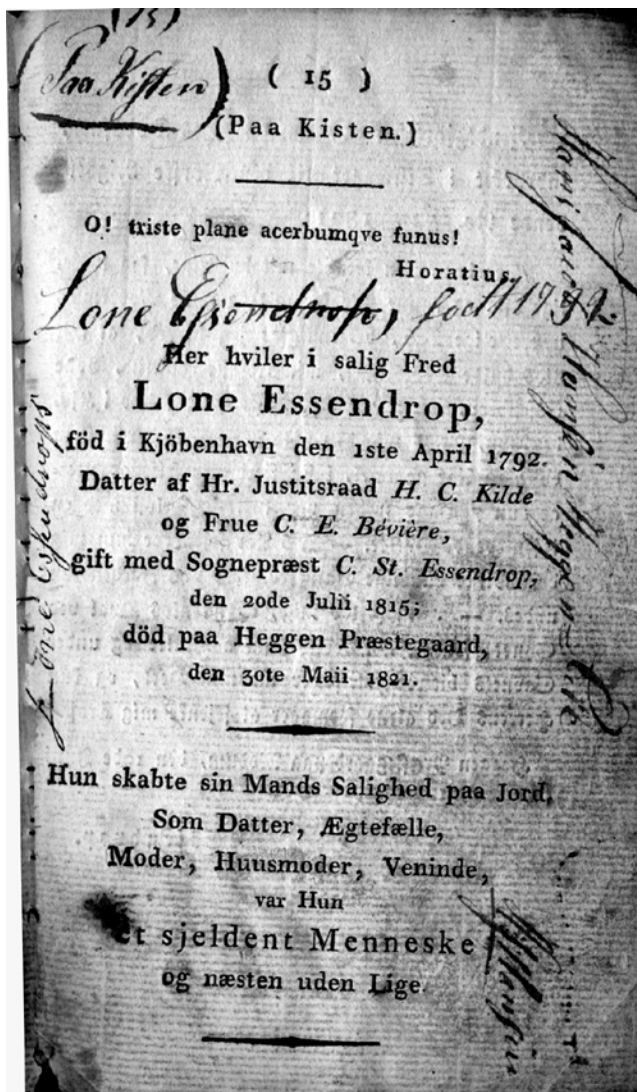
I kallsboken er det notert gamle fortellinger om at Essendrop og gamle Teilmann ikke kom så godt overens. Det er ikke så underlig. Lone var den som formådde å gå mellom de to stridbare herrer og skape fred, står det.

Det tok ikke lang tid før Lone skulle ha barn, og

Første side i minneboka om Lone Essendrops jordeferd. Boka har vært brukt til skriveøvelser av Kari Monsdatter Berget.

hun fødte fire pikebarn. Gjertrud Cathrine Elisabeth ble født i 1816, så fulgte Augusta Laura Jakobine i 1818 og Gerhardine Abel Margarethe i 1820. Så var det fjerde barnet underveis. Den fjerde datteren ble født 24. mai 1821. Kirkeboka forteller, – og det er Essendrops egen skrift: «Moderen, høist ypperlig og skjønn af Sjæl og Legeme, lige elskværdig og velsignet som Datter, Hustrue og Moder, døde i Barselseng med denne Datter (7 Dage efter at hun var lykkelig forløst), af Melkefeber». Datteren ble døpt Lone Henriette Christiane.

Siste side i minneskriftet.

Lone Essendrop ble gravlagt på Heggen kirkegård den 7. juni 1821. Det ble gitt ut et skrift som inneholder talen som orlogsprest Even Andersen holdt og litt om begravelsen.

I minneordene står det: «Hun skapte sin Mands Salighed paa Jord. Som Datter, Ægtefelle, Moder, Huusmoder, Veninde var Hun et sjeldent Menneske og næsten uden Lige.»

De fire jentene var blitt morløse. Sommeren 1823 tok Essendrop dem med til Danmark og overlot dem til morens familie.

Ved folketellingen i Danmark i 1845 var alle de fire døtrene bosatt i København. Den eldste, Gjertrud, er gift, de tre andre ugifte. Essendrop giftet seg på nytt med Gunhild Treschow. Sammen fikk de en sønn, Syvald, som døde som liten. Essendrop døde i 1837, og Gunhild dro da til København, der vi vet at hun i 1845 levde sammen med de to yngste av Essendrops døtre fra ekteskapet med Lone. Siden har jeg ikke kunnet følge dem.

Høsten 1821 døde også den gamle sokneprest Teilmann. Hans sønn, Andreas, som hadde fortsatt som kapellan i Modum, fikk ny stilling.

Fra 1815 til sin død i 1821 var Lone Essendrop et menneske som satte sitt preg på bygda vår. Den fine frøkenen fra København ble husmor på Heggen, og hun levde med i bygdas liv. Hun fikk sin grav på Heggen kirkegård. Der er graven hennes ennå å finne.

Østmodum husmorlag

Aasne Aarhus.

Anna Sveaas.

Mathilde Tandberg.

Historielaget har fått en protokoll fra Østmodum husmorforening fra stiftelsen i 1929 og fram til 1950. Denne protokollen ble funnet i forbindelse med opprydding i gamle papirer etter Johanne Askerud.

Østmodum husmorforening ble stifta 13. juni 1929 i forbindelse med at fru Netta Bjørn holdt en matdemonstrasjon på Østmodum. Protokollen forteller ikke hvor demonstrasjonen ble holdt, men det var sannsynligvis på Fjordvåg. Mange av bygdens husmødre var møtt fram og fulgte demonstrasjonen med stor interesse.

Fru Bjørn oppfordret sterkt til å danne en husmorforening, og det ble edtatt å stifte en slik forening. Søndag 1. september 1929 ble første møte holdt på Gåserud hos frk. Aasne Aarhus.

Følgende ble valgt til styre:

Formann: frk. Aasne Aarhus
Nestformann: fru Gunda Granum
Kasserer: fru Mathilde Tandberg
Sekretær: fru Gudrun Bjertnes
Øvrige styremedlemmer: fru Anna Sveaas,
fru Netta Nordthorp, fru Pettersen.

Vi legger merke til at alle medlemmer er i protokollen benevnt med fru eller frøken mens fornavnet ikke alltid er nevnt.

På møtet på Gåserud ble det vedtatt følgende lover for foreningen:

§ 1 Foreningens formål er å befordre hjemmenes vel i hygienisk, økonomisk, social og etisk henseende, hvilket formål søkes nådd ved de midler som til enhver tid måtte finnes tjenlige.

Å holde kurser og demonstrationer for husmødre og unge piker til fremme av en hygienisk og etisk barneopfostring.

Indførelse av obligatorisk skolekjøkkenundervisning i alle skolekredser.

Avholdelse av kurser og demonstrationer for husmødre og unge piker til fremme av et hygienisk og rationelt kosthold og andre huslige ferdigheter.

Å vekke interesse for husflid og hjemmeindustri på bygdenasjonalt grunnlag.

§ 2 Foreningens årlige kontingent er kr. 1,- som innbetales innen 1. mars hvert år. Indmeldelsen er bindende for kalenderåret.

§ 3 Foreningens anliggender ordnes av et styre som består av 7 medlemmer. Formand og nestformand velges direkte av medlemmene, sekretær og kasserer av og blant styret. Styret skal være likelig fordelt mellom kredsene. Utenfor styret velges 2 revisorer.

§ 4 Styret velges for 2 år, dog således at etter lodtrekning den ene halvdel, senere etter tur halvdelen hvert år. Formanden velges for 2 år ad gangen og kan ikke gjenvelges før 2 år er gått.

§ 5 Hvert år innen 1. mars avholdes årsmøte. Her fremlegges styrets årsberetning og regnskapet i revidert stand, samt det foretas valg.

Netta Nordthorp.

Helfrid Kongsrud.

Gunda Granum.

§6 Foreningen skal avholde minst 4 møter årlig, som begynnes og sluttes med sang eller andagt (som andagt regnes også en god sang). Møtene fordeles jevnt mellom kredsene. Styremøter avholdes når formanden finner det påkrevet. Over styremøtene føres der protokoll som underskrives av formand og sekretær, dessuten nedskrives et kort referat av hvert møte. Litt om foreningens virksomhet nedskrives også, oplæses på neste møte.

§7 Forslag til forandring av foreningens love eller om dens oppløsning må være innsendt skriftlig til styret innen årets utgang.

Neste møte ble holdt 9/10 hos fru Pettersen på Nordfure. Her var det bl.a. diskusjon om møtetidspunkt. De bestemte av møtene skulle begynne kl. 7 (19) *presis*.

4/12-29 hadde laget åpen møte på Gulsrud kapell der Tilla Valstad holdt et interessant foredrag om «Husmoderen før og nu». Hun viste også lysbilder fra mange norske hjem og av en del husflidssaker. De hadde også utlodning av varer de hadde fått fra forskjellige forretninger. Møtet begynte *presis* kl. 19, og det ble tatt kr. 0,50 i inngangspenger.

Serveringen under møtet besto av sjokolade, potetkake og grovbrød. Vi legger merke til at det ble servert sjokolade som drikke og ikke kaffe. Det går igjen i flere av referatene utover i 30-åra. På en av lagets fester ble det i tillegg til sjokolade og smørbrød også servert kaffe, men ingen hadde lyst på kaffe.

30/9-30 holdt foreningen en sildefest på Gulsrud kapell. Her var bevertningen sild, poteter, grønnsaker, flatbrød, smør og øl. Deretter loddet de ut en kake. Legg merke til ølservering i kapellet – hadde de bevilling for ølservering i en kirke?

Lagets møter holdtes på søndager og stort sett på Gåserud hos frk. Aasne Aarhus. Av referatene framgår det at bevertningen ofte besto av varm mat.

Fra januar 1933 gikk laget over fra å kalle seg husmorforening til husmorlag uten at det er protokollført.

Formannsrekka fra 1929 til 1950 ser slik ut:

1929–1935:	Aasne Aarhus
1936–1937:	Gunda Granum
1938:	Amanda Huset
1939–1945:	Alfhild Nordahl
1946–1947:	Helfrid Kongsrud
1948–1950:	Ågot Scheen

I november 1931 holdt foreningen et kurvkurs. Lærer her var Karl O. Røed. Kurset ble avsluttet med en utstilling av elevenes kurver. Som takk fikk Røed overrakt en kake og en sang spesielt dikta til ham.

Foreningen tok opp forskjellige emner til diskusjon, bl.a. hjemmebrenning og salg av sprit. Det ble bestemt at 3 av medlemmene skulle gå å snakke med de som de sikkert visste kokte sprit og solgte. På samme møte diskutertes også løsbikkjene som var på sauejakt i skogen. Det ble sendt andragende til lensmannen om at bikkjene skulle holdes i band i beitesesongen.

Det ble holdt madrasskurs på Gåserud. Som lærer hadde de fått Albert Amundsen. På de 2 dagene kurset varte, lærte elevene både reparasjon av gamle madrasser og å lage nye. På kurset ble det laget 1 ny madrass og reparert 4 gamle. Det deltok 15 personer, og Amundsen tok kr. 20,- for undervisningen.

Laget holdt også skomakerkurs på Gulsrud skole i 1935 med Gulbrand Flaglien som lærer. Kurset varte i 14 dager, og det var formiddagsundervisning fra 8 – 14 da læreren var avhengig av buss fra Vikersund. Det deltok 19 personer derav 2 damer som ville lære å lappe sine sko. Den ene av damene var frk. Asta Henriksen, senere fru Brostigen, som hadde en artik-

kel i Gamle Modum 2002. Det ble reparert 80–90 par sko under kurset.

Styret som ble valgt i 1939, ble sittende helt til 1945 på grunn av krigen. Det var liten virksomhet i laget under krigen.

Styret i 1939 besto av formann Alfhild Nordahl, nestformann Aasne Aarhus, kasserer Mathilde Tandberg, visekasserer Edith Askerud, sekretær Thea Bjertnes, visesekretær Gunda Granum og supelant Thora Hansen.

Høsten 1940 ble det slutt på aktiviteten i laget. På det siste møtet ble det en demonstrasjon av sukkerbiter høsten 1940. Det ble laget lefse og potetkake, der betemasse erstattet poteter og sukker. Det ble også laget betesirup som skulle erstatte sukker.

Husmorlaget ble rekonstruert på et møte 10. januar 1946 etter sammenkalling fra fru Gudrun Bjertnes. Det møtte 20 husmødre, og det nye styret ble slik:

Formann Helfrid Kongsrud, nestformann Gudrun Bjertnes, kasserer Ågot Scheen, visekasserer fru Fosnæs, sekretær Gunda Granum, visesekretær Thora Hansen og supelant Amanda Huset. Revisorer

ble fruene Alfhild Nordahl og Mathilde Tandberg. Lagets kontingent ble fastsatt til kr. 3,-. Møtene skulle heretter gå på omgang blant medlemmene.

4. august 1946 hadde husmorlaget stevne på Fjordvåg. Husmødre fra Vikersund, Drolsum og Tyristrand var innbudt. Det møtte ca. 50 deltakere. Stevnet starta med gudstjeneste i Gulsrud kapell v/ pastor Seim. Deretter var det bekransning av Aasne Aarhus' grav. Så var det ned til Fjordvåg, hvor det ble servert middag, kaffe og kaker. Fru Olavsbye og frk. Nordthorp underholdt med spill og opplesning. Det var også sang av Østmodum blanda kor. Stevnet ble ledet av formannen, fru Kongsrud.

I september 1949 holdt laget 20-årsjubileum på Askjord feriekoloni.

Protokollen slutter med et referat fra et møte hos fru Kongsrud den 13.3.1950. Her ble fru Ågot Scheen gjenvalgt som formann, nestformann ble fru Helfrid Kongsrud, kasserer fru Ågot Dokkehaug, visekasserer fru Ingrid Weggensen, sekretær fru Gudrun Bjertnes, visesekretær fru Signe Haugerud og styremedlem fru Gudrun Myhre.

Gåserud Pensjonat.

Thure Lund:

Er Øvre Gubberud bygdas eldste?

Hovedbygningen på Øvre Gubberud slik vi ser den fra riksveien.

Tross iherdig undersøkelse har det ikke vært mulig å finne ut av hvilket år den store hovedbygningen på Øvre Gubberud på Snarum er oppført. I et bokverk er det antydnet først på 1600-tallet, andre steder en gang på 1600-tallet. Et spørsmål som er naturlig å stille seg, er hvem som satte opp en bygning på hele 16 x 7,5 m i to fulle etasjer på en forholdsvis liten eiendom. Da den ble satt opp, var den nesten herskapelig, og med, etter vanlige landsens forhold, uvanlig store rom.

I 1630 var Øvre Gubberud halvt krongods og halvt bondegods. Da ble gårdens bondedel overtatt av Palme Pedersen. Etter navnet å dømme kunne denne karen komme fra Krødsherad, der Palme var et vanlig fornavn, mens det ikke var vanlig i Modum. Men det kan se ut til at Pedersen nok ikke var helt heldig med å forvalte sitt pund. Vi finner ikke ut når han døde, men enken kom i en økonomisk situasjon som nesten grenset til ren fattigdom. I 1658 måtte hun sende brev til kongen for å få beholde en tjenestedreng til å hjelpe seg.

På denne tida, og en ti-års tid før det, var David Sinclair fogd på Buskerud. For ikke å gi ham et urettferdig rykte lar vi i stedet Tord Pedersens omtale av

Sinclair i *Drammens Historie* gi en pekepinn om hva som kan ha hendt på Øvre Gubberud:

Uten å bidrage til borgerskapets skatter med en skilling, monopoliserer denne mann på sin hånd Drammens eksport av master og spirer, alt hva oplandet kan prestere av trær.

Det het at fogden var særdeles interessert i gårder med skog. Roar Tank skriver i *Modums Historie* at David Sinclair med sterk hånd grep inn i bygdas liv. Dette gjorde han blant annet ved å låne penger til bønder som var i knipe eller som skulle investere i for eksempel husbygging eller sagbruk.

I 1662 sendte eieren av Morud et brev til kongen der han klaget på Sinclairs måte å drive inn gjeld på. Han måtte overlate sin eierdel til Sinclair samme år. Vi ser at Sinclair overtok Øvre Gubberud året etter, altså i 1663. Da var enka etter Palme Pedersen blitt erstattet med snaringen Wegger Gundhus i 1647.

Så blir spørsmålet om hvorfor bonden på Øvre Gubberud kom i så stor økonomisk nød. Det synes naturlig at Wegger Gundhus, for å bygge det store huset, har lånt penger av David Sinclair, men det er ikke mulig å finne bevis for det. Men gjelda førte nok

til at Sinclair slo til seg gården i 1663.

På denne tida hadde Sinclair eierdeler i hele 19 gårdsbruk på Modum, derblant Morud og Gubberud Etter at Sinclair døde i 1678, hadde drammenseren Mads Wiel eierdelen av Øvre Gubberud fram til 1703, da Ole Amundsen Skinnes kjøpte ut kronens andel. Da hadde Skinnesfamilien, ved Amund Ellefsen Skinnes, hatt bondedelen fra 1666.

Hvem bygde den store bygningen?

Harald Valstad, som døde for noen år siden, fortalte at i følge gamle sagn skulle hovedbygningen på Øvre Gubberud være satt opp omkring midten av 1600-tallet. Valstad er direkte etterkommer av slekta som eide gården i tida fra 1780 til omkring 1851, og han har fortalt mye om den store bygningens historie.

Leser en mellom linjene i eierrekka, og legger til grunn at gården i 1663 ble overtatt av Sinclair, ser det ut til at bygningen ble satt opp på den tida da Wegger Gundhus var på Øvre Gubberud. Dette bekreftes av de muntlige overleveringer i Valstadslekta, som antyder et par år pluss-minus 1650. Det er heller ikke usannsynlig at bygningen kan være omkring ti år eldre, og satt opp av Palme Pedersen. David Sinclair kan ha «kjøpt» ei gjeld som fulgte gården. Dette kan være en forklaring på at enken hadde økonomiske problemer, og at hun måtte ty til kongebrev.

På 1800-tallet var Øvre Gubberud i fokus på mange områder. Da Maria Bentsdtr. Amundsen Skinnes ble enke i 1810, giftet hun seg året etter med Hans Nilsen Hilsen, den eldste sønnen til Nils Hansen Hilsen, som var en av de fem Brekke-lærerne som er omtalt i *Gamle Modum* tidligere (1989 og 2002). Hans var tretti år da han giftet seg til Øvre Gubberud. Han tok straks sin kones etternavn, og er senere kjent som Hans Gubberud, som var på Stortinget i tida fra 1824 til 1828. Hans Gubberud var også mye brukt i bygdas styre og stell før han døde i 1835, bare 53 år gammel. I *Modums Historie* er Øvre Gubberud omtalt i hele 35 sammenheng. I tillegg er det to sider i gårdshistorien.

Harald Valstad fortalte at i midten av 1850-åra ble annen etasje på den store bygningen solgt til Hole skolekrets og ble den første faste Hole skole. Denne var skole på Sysle i 50 år, da det ble bygd nytt skolehus. Da ble tømmeret fra den gamle skolen nye bygninger både på Smørkollen ved Sysle og på småbruket Svingåsen på Øvre Gubberud. Harald Valstad fortalte at da var tømmeret teljet flatt på den ene siden. På den gamle bygningen var tømmeret i bygningen rundt, slik det ofte var i riktig gamle tømmerbygninger.

Etter at Valstadslekta solgte Øvre Gubberud, har det være forskjellige eiere. Ragnvald Bakken bodde på gården fra 1915 til 1947, da han solgte den til Martin Evensen. Det er hans datter Borgen som eier Øvre Gubberud i dag. Her har vi antagelig den eldste

Øvre Gubberud, 1915.

gårdsbygning i bygda. Det store huset har vært ubebodd i et par år nå, men det er i så god stand og er så velholdt at det kan tas i bruk i morgen om nødvendig.

Døra i andre høgda har «himsmidde hengsler». I tverrveggen er det også rundt, utelja tømmer.

Rundtømmer vitner om eldgammel byggeskikk.

Travkjøring i gamle dager

Gjennom historien er det en rekke anledninger nevnt om hester og sleder for å ta seg fort fram på isen eller snøføre. Allerede i Sæmunds Edda omtales sleder og deres bruk som «a' sleta fjotrum», og flere steder er nevnt om gjeve hester. Ja guden Odin hadde jo en med åtte bein.

Det var vistnok hollenderne som var først ute med hestekappkjøringer, som en slags nasjonal fornøyelse. Da var det de rike kjøpmenns sport.

Først på 1800-tallet ble den første hesteavlforening dannet. Det var da naturlig at hesteeierne lastet sine øyne på travsporten. Det kan se ut til at den aller første offisielle travkjøring fant sted på Bjørvikken ved Christiania i 1832. Der fikk bare hester som under et prøveløp kunne tilbakelegge 900 alen (565 m) under ett minutt anledning til å delta i selve løpet. Der deltok blant andre hoppa Castella som senere ble eid av Thv. Meyer, så Thv. Meyers minneløp er tuftet på en gammel sak.

I «Morgenbladet» dagen etter løpet kunne en lese at «Det gode veir og haab om et behagelig skuespill lokkede en mængde tilskuere paa isen. I aar presenteredes kun en ringe begynnelse til noget stort.»

Det er ingen tvil om at Morgenbladet fikk rett i det.

Den første travkjøring i Modum

Travkjøring er en gammel sport. Det var de gamle storbøndenes fremste status å ha hesten som løp forbi alle de andre på vei hjem fra kirken. Iskjøringen om vintrene ble fulgt med stor interesse fra hele bygdelaget. Vi har alle lest Welhavens dikt om Kaare fra Berg i Flå som kjørte fra alle. I hovedstadens aviser er gamle travkjøringer på Bygdøisen en del av gamle Christianias historie.

Vi lå ikke langt etter i Modum og for øvrig ikke i hele midt fylket. Det var navngjetne travere fra Krødsherad og Ringerike. Noen hevdet seg faktisk ved travstevner på Bygdøisen. Også hester fra Modum deltok her.

Det første stevne med premierte travkjøringer i Modum fant trolig sted på Bergsjø 7. februar 1887. Herfra foreligger det premieliste, men ikke opplysninger om hvor mange travere som møtte. I et referat i *Buskerud Blad* 27/2-87 leser vi: «På grund af at der etter landeveien ikke fantes Spor af Slædeføre var her fremmødt færre Travere enn man hadde forventet til en saadan Anledning. Banen var 800 m. med tribune midtveis til obserering af Tiden. Som

prisdommere fungerede H. J. Thingelstad, H. J. Hamremo og Anders Øren.»

Referenten i *Buskerud Blad* skriver at han så opp til dommerne som til en høyesterett, «og som saadan er han ogsaa i dette tilfældet, da der ellers ikke kan laves noen høyere rett her. At være dommer i en travkjøring ansees som at være et Hedershverv». I artikkelen videre ser vi at «Tiden som blir oppgitt er kun for at give karakterer for Travet. Om det er urent eller om det finnes «kast». Det skulle ikke være grunn for noen misforståelse, men som desverre hender, og som også hendte denne gang på Bergsjø».

Resultatene:

1. løb 3-4årige hester, 400 meter.

1. Knøsen, A. Engebretsen	50 sek.
2. Dolla, A. Sveaass	52,4 sek.
3. Fjæran, O. Schinnæs	55, 6 sek.

NB! Det var to som het O. Schinnæs i Modum den gang. Den ene bodde på Kjølstad og den andre på Røed. Begge skrev sitt etternavn likt, men med forskjellig mellombokstav, som ikke er nevnt her.

2. løb 4-5årige hester, 800 m.

1. Rovena, Gregersen og Mørk	92,4 sek.
2. Rødhetta, Jens E. Sveaas	99,8 sek.
3. Racia, E. Sveaass	108 sek.

3. løb. Ældre hester, 800 m.

1. Thor, Erik Overn	90,2 sek.
2. Kapella, P. Piskerud,	91 sek.
Bingsingen, H. Ødegaarden	91 sek.

Travkjøring med kvinnekusker i 1942

Vinteren 1942 var en av de strengeste vi hadde i forrige århundre. Isen på Tyrifjorden var denne vinteren «sikker som banken», og travstevnet som Modum Travelskap holdt ved Vikersund gamle kino, hadde samlet enorm deltagelse. Dette var i krigstida, og folk hadde lite å ta seg til, som det het. Det var så mye publikum at det var et under at isen holdt.

Ekstra nyfikne var publikum på et innslag med et løp med kvinnelige kusker. Det startet 9 ekvipasjer (er det ikke det en kaller kusk og hest?), der det viste seg at to av stedets idrettsjenter, Tullik Lærum og Else Røed skulle ta opp kampen med bondejenter og

Magda Nordalen og Viga etter travløpet i 1942.

bondekoner. Det ble et rivende oppgjør, der resultatet ble at Magda Nordalen fra Natvedt med hoppa Viga seiret og fikk 20 kroner i premie. 2. premie var ti kroner, og 3. premie fem kroner.

Resultatlisten:

Viga, Magda Nordalen

Uran, Else Røed (senere Lund)
Krylling-Rosa, fru Grøterud
Flatlandstulla, Tullik Lærum (senere Døvle)
Seierblåen, Solveig Hansen (senere Ødegård)
Villmossa, Oddveig Dignæs (senere Thorkildsen)
Leder, Ingeborg Hermansen
Snaringen, Marit Overn (senere Næss)
Skinnes-Sølvi, fru Røgeberg

Thure Lund:

Travbaner for 90 år siden

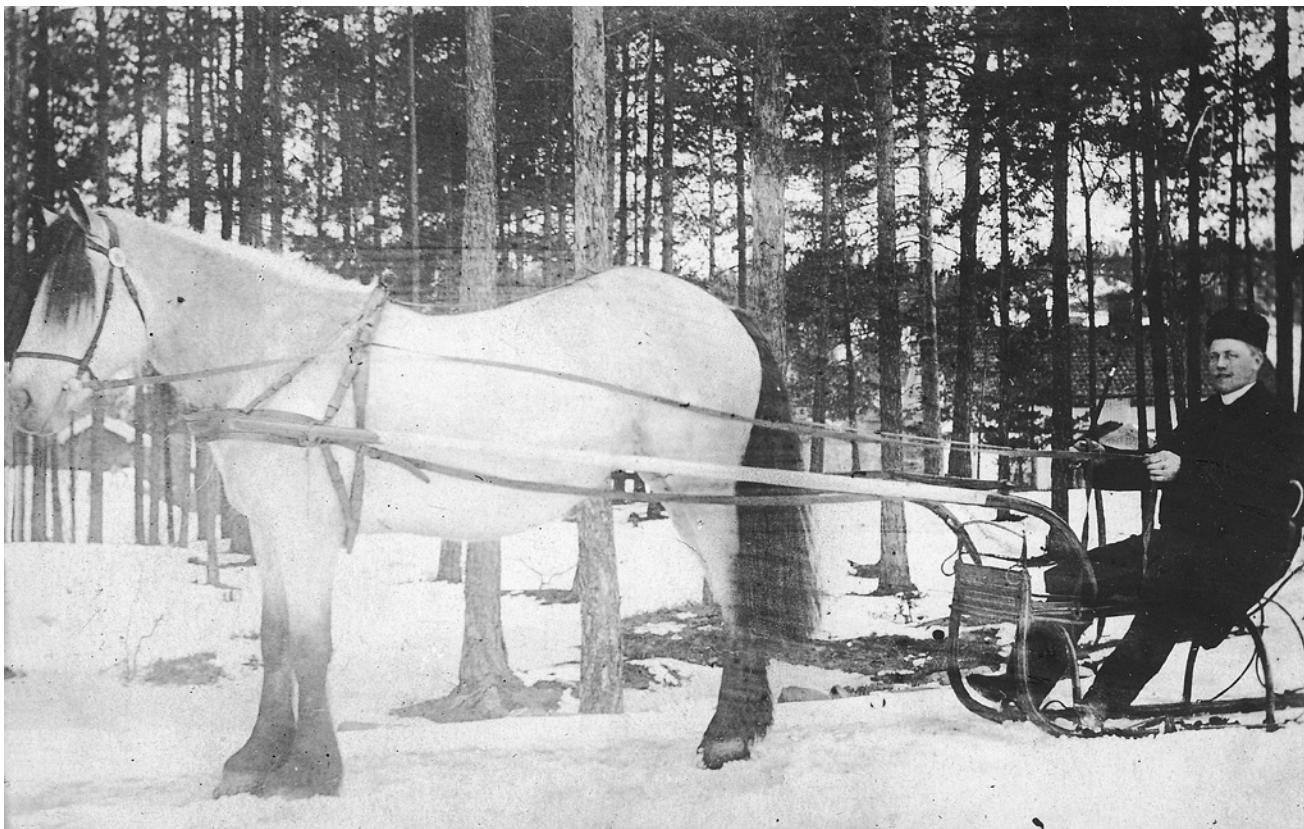
Det var øyensynlig stor interesse for travsporten i Modum for 90 år siden. I Oplandske Tidende 18. januar er det notiser om at to isbaner står til disposisjon.

For Modum Travseltskap ser en at det er opparbei-

det en bane ved Vikersund. Et annet sted i samme avis er det en notis om at Hans E. Overn på Vestre Spone har opparbeidet travbane på Overntjern, som han innbyr medlemmer av Modum og Sigdals Travseltskaper å benytte.

Aase Hanna Fure:

Modum Travselkap

Hans Gravermoen klar for travkjøring i 1914.

I følge registreringer i Det Norske Travselkap ble Modum travselkap stiftet så tidlig som i 1892 og har dermed overlevd i 112 år.

De første protokoller er dessverre forsvunnet. Den første registrering som nå finnes, er et referat fra en travkjøring, iskjøring så tidlig som 3. februar 1924. Det står ikke hvor den ble kjørt, men sannsynligvis på isen nedenfor den gamle kinoen i Vikersund. Der ble det arrangert i alt 10 løp.

Pokalen for den mest lovende 3-åring gikk til Ford, tilhørende O.Gaasholt, mens damenes pokal for fint trav og pokal for beste norske hest tilfalt Rut, tilhørende Gustav Redalen, Østmodum. Ekstrapremie for raskeste hest tilfalt Liv, tilhørende P. Røgeberg på km.tid 3,44 på 2000 m. Til sammenligning i dag ligger kilometertid for raskeste kaldblodshest ned mot 1,20. Dette var jo hester som ikke ble trenea etter dagens metoder, de fleste var hester som gikk i

arbeidskjøring på hverdagen, gjerne i skogskjøring og som tok seg en travtur på søndagen.

Dommere under dette stevnet var Bernhard Krona, Joh. Krohn, H. Bjella og Eyvind Rishovd.

De forskjellige løp gikk over distanse 1000 m, 1500 m og 2000 m.

Travselkapet arrangerte kappkjøring hver vinter på isbane ved Vikersund, nedafor kinolokalet eller på isen ved Drolsumlandet. Av og til rakk de 2 stevner i løpet av vinteren, 1 premiekjøring og 1 sløyfekjøring. 4 ganger, i 1944, 47, 49 og 52 ble kjøringa avholdt på Bergsjø. Det var ikke alltid isen var like god på Tyrifjorden, bl.a. i 1933 ble det ikke noe kjøring. De brøyta først en bane i Furevika, men etter noen dager var den ubrukelig. Så brøyta de bane ved Drolsumlandet. Her var isen 8 tommer, men da kjøringa skulle begynne dagen etter var det minst 20 oshull i banen og kjøringa måtte avlyses.

Den dagen var det i alt 11 løp, og det deltok 58

hester. Noen av hestene starta i flere løp. Pokal til hurtigste hest den dagen tilfalt Seiersblåen, eid og kjørt av Engebret Ødegård. Etter kjøringa var det fest, travseksa, på Meierisalen.

I 1944 hadde travselskapet også problem med isen. Kjøringa skulle foregå ut for kinoen i Vikersund. Etter at det var kjørt 4 løp med meget stor forsikthet, var isen så dårlig at resten av stevnet måtte avlyses.

I 1958 flytta de kjøringa ut av Modum og til Åsterudtjern på Nakkerud med tilhørende travseksa på Solhov. Siste gang det ble arrangert iskjøring av Modum travselskap var ved Drolsumlandet i 1961. Fra og med 1962 ble kjøringa arrangert på Hokksund landbane sammen med Simoa og Ø. Eiker travselskap. Fra 1971 ble løpene kjørt på Drammen travbane, og fra 1983, hadde laget ferdig sin egen bane ved Tomtebo og kjøringa har foregått der. Banen ble tatt i bruk i juli 1983 og sommeren 1984 ble det reist et bygg med påselingsbokser ved banen. Travselskapet har nå gått over til å ha sin årlige travkjøring i september, på sommerbane. Det blir også arrangert rutineløp hver lørdag formiddag i sommerhalvåret.

Formannsrekka i Modum travselskap har vært følgende:

1931	Sigurd Lie
1932	Ole J. Brunnes
1933–34	Thorvald Pettersen
1935–37	Nils Berg
1938	Lars Vigdal
1939	G. Weggersrud
1940–54	Lars Vigdal
1955–56	Arne Grønhovd
1957–64	Lars Vigdal
1965–70	Harald Grøterud
1971–73	Erik T. Saastad
1974–75	Olav Wigdal
1976–79	Tore Engebretsen
1980–82	Odd Henning Knive
1983–85	Torger Kongsrud
1986–88	Liv Hilde Ruud
1989–92	Gunnar Eggen
1993	Torger Kongsrud
1994–2002	Harald Martinsen
2003–2004	Wenke Bjølgerud

Jubileumskjøring på Sognsvann. 125-årsjubelium for Det Norske Travelskap.

Thure Lund:

Bresken, fra overtro til nytte

Magnhild Bråthen breskebaker melkekjørelar på Bråtavollen i 1929. I bakgrunnen bryggepanna med rykende breskelåg. Her er det mye av tre: trau, melkeringer og bøtter.

For bare 70-80 år siden var bresken uunnværlig om høsten på så å si alle gårdsbruk. Ingen vekst i landet har vel hatt mer allsidig utnytting enn denne «fine og stride» veksten som Olav Aukrust har skamrost i sine dikt. Ved siden av all udiskutabel nytte er den også omspunnet med mer overtro, trollskap og religiøse fantasier enn noen annen vekst i Norge.

Bresken vokser fra havstranda til over 1700 meter opp i fjellheimen. Vi kan finne den på karrig sand, på berggrunn og på ganske god jord. Helt opp til vår tid har den vært belastet med overtro. Professor Schubler skrev i 1864 at det var helt vanlig at folk mente det bodde underjordiske under gamle bresker. Mange mente de hadde hørt latter, musikk og sang når de gikk forbi store breskekjerr nattertid.

Kristendommen satte søkelyset på breskens hellige

egenskaper. Det regelmessige korset på breskebæret var plassert der av Vår Herre og hadde dermed overnaturlige egenskaper. En måtte ta av seg lua når en passerte en stor bresk full av bær.

Store bresker har vært omtalt i avisene. Den største er visstnok Ulvedalsbresken i Nordfjord, som er 16 meter høy. En bresk fra Hobøl i Østfold fra 1800-tallet var 8-9 meter høy og omtalt for mye overtro. Det het at om en tok bar eller kvister fra denne bresken, til breskebaking eller annet bruk, ville det dø et dyr på gården. Professor Schubler skriver at en tømmermann som arbeidet med et sommerfjøs på gården der den store bresken stod, en gang tok en solid kvist av den og laget en solid trenagle. Dagen etter døde en av de største grisene på gården.

Det het også at trolldom og underjordiske ikke hadde noen makt over innholdet i kjøreler som var breskebakt, det vil si vasket med kokende breskelåg. Men landets nest største bresk er antagelig i Modum. I Holleia står det en bresk som er 14 meter høy og rank som ei furu. Vi kjenner ikke til at budeiene på setrene omkring i Holleia har tilbedt denne kjempa. Vi kjenner heller ikke til noen historier om overtro fra Modum, men derimot adskillig om nyttebruk.

Botanisk er også bresken interessant. Det er alltid grønne og blå bær på en bresk. Det kommer av at bærene ikke modnes første året. De henger der grønne mens de blå modne bærene fra året før ennå henger på treet. I Sverige laget man ei regle om at ikke alle jenter ble gifte før alle bæra på en bresk var blåsvarte. «Når hvert et einerbær er sort, vil alle piker giftes bort,» var regelen.

Bresk til medisiner og krydder

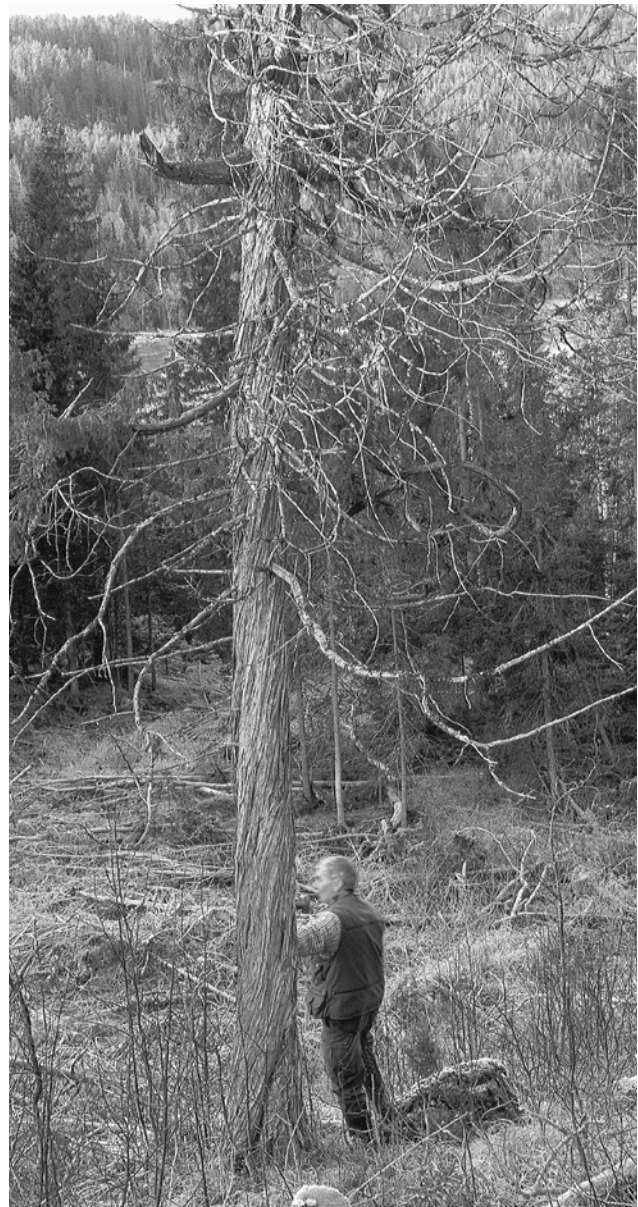
Breskebær har vært brukt til medisiner for nær sagt de fleste sykdommer helt fra eldgammel tid. Professor Schubler skriver at man tilberedte tjære av bresk. «Denne bresketjære ble brukt av mindre opplyste mennesker både utvortes og indvortes, uten at man var så nøye med sykdommenes art og egenskap. Ved langvarige sykdommer der medisinkyndige og kloke koner ikke strakk til, tok man bresketjære innvortes som medisin,» skriver Schubler. Bresketjæren inneholdt nok en del terpentin. Dette har jo vært legemiddel helt til vår tid.

Breskeolja som ble laget ved å tørredestilere bresken, var en universalmedisin i flere hundre år. Av plager som den hjalp mot, finner vi angst, søvnløshet, gikt og bronkitt. Bare en dråpe av breskeolja kurerte fordøyelsesplager.

Breskens desinfiserende virkning har vært kjent fra eldgammel tid. Når det hadde vært smittsomme sykdommer i et hus i gamle dager, ble det alltid røykt med bresk. Det ble også laget salve av breskebær og søt fløte. Bresken var dessuten en av tresortene i det gamle helsemiddelet «Ni slags ved». Det ble kokt låg på ni tresorter. De vanligste var bresk, hegg, tysbast, rogn, or, osp, en vierart, bjørk og ask. Denne lågen skulle kurere alle sykdommer.

Man kokte låg på friskt breskebar med modne bær og gav kuene som sturet. Det het at «da ble ei sjuk ku like frisk som når ei gammel kjerring får kaffi».

Mange eldre husmødre i dag har vært med å bruke breskelåg til rengjøring og desinfisering av saltstetter under slaktinga hver høst. Det samme ble gjort med andre kjøreler som ble brukt til oppbevaring av matvarer. Helt til omkring århundreskiftet 1900 ble jo disse laget av tre. Dette ble etter hvert uaktuelt etter at fryseteknikken kom omkring 1950. Aslaug Aamodt på gården Åmot ved Drolsum forteller at det var en årlig «onn» å breskebake alle

Arnt Berget ved den digre bresken i Holleia.

Saltstette med breskegjørler.

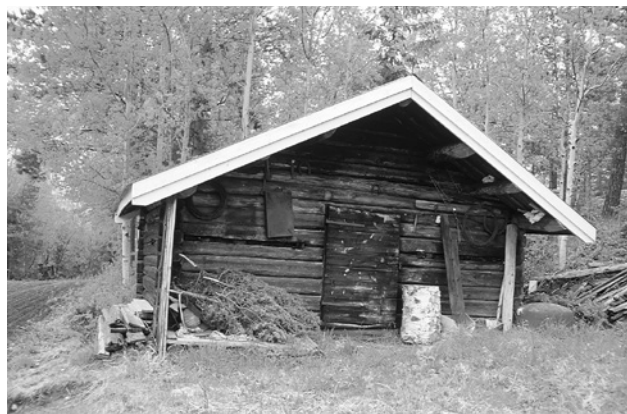
Solveig Ødegård forteller om bruken av bresk for 60-70 år siden.

slags kjøreler som bruktes til oppbevaring av mat. Hun sier at ungjenter ble opplært til å ha bresk i vasket håret i. Det gav håret en ekstra god og frisk duft, likesom det sikkert var bra for hodebunnen.

Fru Solveig Ødegård fra Drolsum, som mange husker ble norgesmester i å lage velsmakende kjøttkakeretter under et arrangement på Hotell Viking i Oslo i 1960, forteller at knuste breskebær gir sausen ekstra god smak og lukt, og det er helt utmerket med noen breskebær i surkålen. Vi må heller ikke glemme at bresken var helt utmerket når en røkte fisk, kjøtt og skinker. I en av «Nyttevekstforeningens» oppskrifter kan vi lese at «noen knuste enebær kokt sammen med sausen til kjøttretter vil gi frisk duft av skog og fjell. La en teskjefull bli med i sjuen under steking av skinketek». Solveig Ødegård hadde nok egne oppskrifter for å lage Norges mest smakfulle kjøttkaker. Hun forteller også at bresk var helt nødvendig til rengjøring av alle slags trekjørelser og til hårvask i hennes ungdom. Skulle en være ekstra nøye, skulle en steinbake saltstettene. Man slo varm breskelåg i stetta og slapp gloheite steiner opp i lågen. Da fikk bakteriefloraen fyken.

Helt til omkring 1870 reiste moingene til Drammen og solgte sekkevis med breskebær og breskebar. Byfolka brukte å finhakke baret til å strø på umalte gulv, og de riktig «fine» kjøpte bærene til matkrydder. Mange som hadde umalte gulv på denne tiden, vasket først gulvene med sand og kalk før en strødde på det velluktende breskebaret. Dette var også vanlig på Modum for omkring 150 år siden.

Et meget populært produkt en lager av breskebær, er treak. Dette er breskebær kokt sammen med fløte, sukker (helst brunt sukker), sirup og en del private ingredienser som mange familier holder hemmelig, og det finnes derfor mange oppskrifter. I Modum er det helst innflyttede kvinner og en del husmødre på Simostranda som lager treak. Treak skal være et utmerket middel mot forkjølelsesyk-

Badstue på Tandberg, der Nils Tandberg har samlet bresk til skinkerøyking. Bildet er tatt omkring 1960.

dommer, ja mange mener også at treak er bra mot influensa.

Bresken i praktisk bruk

Bresken er et av de seigeste og varigste treslag man kjenner. Et gammelt ordtak fra Modum er «Seig som en breskejepp». For å sikre seg de beste gryteskrubbene måtte en rispe de tynneste skuddene på bresken i sevjetida.

Disse skrubbene kunne vare i årevis. Man kløvde også tynne bresker og laget band til trekjørlene. Disse ble kalt for gjørler (ei gjord uttales med tjukk l). Skigarder som var satt opp av breskestaur, varte i generasjoner. Det het at Modums bønder reiste til Grenskogen i Sigdal for å kjøpe staur til skigardene sine. Prisen midt på 1800-tallet var 10 øre stykket, omregnet fra skilling. Av andre småting en brukte bresk til, var rivetinner, selapinner, trenagler, siste leddet på fiskestenger, for ikke å snakke om buer som småguttene skjøt piler med.

Det er mange i Modum som ennå bruker bresk til ølbrygging. Rudolf Lund i Vikersund forteller at

Rudolf Lund finner friske breskekvister til ølbrygginga.

breskeølet er hans favoritt når det gjelder brygging til jul. Det må tas friske skudd av bresken til å lage låg av, og det tilsettes sukker og gjær, samt bygg. Det skader heller ikke å bruke litt humle.

Den seige bresken var helt utmerket til meier for treskonninger og de gamle sledene som ble brukt før en tok i bruk hjul på høyvogner og annet hjulredskap. Breskemeiene var ekstra glatte og holdt i årevis. Minst kjent er kanskje at bresk også er brukt til naturfarging. Breskelåg gir ei vakker farge, likesom de fineste røttene gav ei sjelden pen og lys rødfarge.

Vi finner ennå bresk over det meste av Modum. I dag er det nok bærene som er mest populære. Men en kan finne bresken som prydtre i enkelte hager, og ennå er det nok eldre husmødre som bruker baret for å skape litt godlukt i huset. Noen kvister i ei mugge gjør underverker. Bresk er også et populært materiale for de som dreier boller, kopper o.l. og forskjellige kunstgjenstander av tre.

Noe som ikke går av moten, er breskesmaken i engelskmennenes gin og hollendernes genever. Vi ser også at elgen liker breskebaret og gir oss velkomne kilo av elgkjøtt hvert år.

Noen oppskrifter:

Breskebar:

Opphakkede friske barnåler av bresk på lammesteika gir den en ekstra frisk smak.

Sauser

Knuste blå breskebær er utmerket til de fleste slags sauser for kjøttretter. De grønne årsbæra gir sausene en skarp smak.

Breskeøl

Vanlig gammel oppskrift på breskeøl:

- Fyll en 10–12 liters kjele med breskebar, og slå kokende vann over. La den stå og koke ca. en time. Sil breskelågen.

- Til ca. 12 liter breskelåg settes til 1 kg sukker, 2 ss mørk bakesirup og en halv pakke tørrgjær, eller vanlig gjær. Mange setter også til litt tomtebrygg.

Når alt er godt blanda, settes ølet på en lun plass i ca. 2 døgn. En må passe på å få i gang gjæringa. Deretter settes ølet på en kjølig plass, slik at gjæringa stanses.

Ølet oppbevares på tette flasker og er ferdig til bruk etter ei veker tid.

Breskebær til brennevin

50 knuste blå breskebær legges på 70 cl brennevin.

La det stå ei veke. Da siles blandinga gjennom et klede og tappes på flaske. Før en har brennevinet i glasset, bør en riste litt på flaska, slik at den gode breskeolja, som legger seg oppå overflata, blir med i glasset!

Det lønner seg å la det lagres ei tid.

I ei gammel oppskriftsbok ser vi at breskebærsbrennevin er bedre enn både gin og genever.

Treak

De fleste bygder har sine spesielle treakoppkrifter. Vi bruker her ei oppskrift som vi har fått av Solveig Ødegård på Drolsum, som har slektstradisjoner fra Hval ved Vikersund:

- 10–12 l blå modne breskebær som noen knuser, andre ikke.
- Kokes med 7–8 liter vann i ca 4–6 timer til det blir en masse på ca. 4 liter.
- Det er viktig å sile massen godt for å få bort all grums.
- Massen kokes videre inn i 2–3 timer med 1 kg brunt sukker, 1/2 kg sirup, 6 dl fløte, noe brunost og smør.

Det røres stadig i massen til den blir passe tjukk. Massen avkjøles før den rulles ut i stenger på bakepapir eller voksduk.

Utvandret fra Vestre Spone Ble reserve i USA-troppen til vinterlekene i 1932

Skisporten er gammel på Vestre Spone. Allerede i 1890-åra hevdet Arild Hansen seg meget bra i ski-renn rundt på Østlandet. I den lille grenda Grava vokste brødrene Trygve og Sverre Brodahl opp. Begge ble senere blant landets beste skiløpere. Her i Grava vokste også Jørgen Johansen opp noen få år tidligere. Jørgen og noen av brødrene viste tidlig interesse for skiløping, spesielt hopp. Konkurranser i langrenn for gutter ble først innført sist i 1950-åra. Av brødrene var spesielt Jørgen den som utmerket seg. Kanskje var han et forbilde for brødrene Brodal.

Ski ble brukt som fremkomstmiddel til og fra skolen på Jelstad, og til og fra alle hoppbakker de hadde den gang. Det var ingen vei fra Grava til Jelstad, slik det er i dag. Det var kjerrevei, og den gikk over Formo og videre til Jelstad. Det var hoppbakker over alt. Spesielt ble Dælabakken i Formodalen mye brukt, den var den største. Hit gikk de på sine ski, og de kom helt fra Geithus.

Jørgen Johansen utmerket seg snart som en god skihopper. Som 13-åring vant han 1. premie i hopp. Han meldte seg inn i Geithus idrettslag, for idrettsforeningen på Vestre Spone var ennå ikke stiftet. Etter hvert hevdet han seg bra i langrenn. I 1918 vant han et kombinert renn i Vestfossen. I Holmenkollen 1923 ble han nr. 9 i kombinert kl. B. Og nå begynte en eventyrlig skikarriere for Jørgen, men det er på den andre siden av Atlanterhavet.

Jørgen Johansen utvandret i 1923 til USA og bosatte seg i New Hampshire der han arbeidet som snekker. Her meldte han seg inn i den lokal skiklubb, Nansen Skiclub. Han vant samme år et større renn i Lake Placid, der han hadde det lengste hoppet. Han vant også det canadiske mesterskap i langrenn kl. A. I 1925 ble han nr. 2 i det amerikanske mesterskap og hevdet seg bra i flere renn. Han vant langrenn arrangert av Canadien Amateur Ski Association og ble nr. 2 i kl. A i et hopprenn i Palos Hills.

I 1926 flyttet han til Rockford i Illinois. Der ble han en av de ledende skiløpere i Rockford Skiclub. Han vant samme år flere titler og mesterskap og en rekke premier. I 1927 ble han i avispartene omtalt som

den mest stilfulle skihopper i flere renn. I årene som fulgte var han stadig på premielistene. I 1932 var han en av kandidatene til USAs tropp til de olympiske vinterleker i Lake Placid. Han ble imidlertid nr. 8 i det avgjørende mesterskap forut for lekene, og ble derfor bare reserve i kombinert. Seks løpere skulle representere USA. Amerikansk uttaking er spesiell, det legges mest vekt på resultatet i uttakingsrennet og lite vekt på resultater forut i sesongen. Vinner i Lake Placid ble Johan Grøttumsbraaten.

Jørgen var som mange andre berørt av de dårlige tidene med stor arbeidsledighet, men han deltok i en mengde renn med gode resultater. I 1933 vant han Oconomowoc Skiclubs vandretrofe i hopp. I 1934 ble han nr. 2 kl. A i det årlige hopprenn i Oconomowoc. I 1935 ble han nr. 2 kl. A i Racine, og ble igjen omtalt som den mest stilfulle hopper. I 1937 ble han bl.a. nr. 1 i seniormesterskapet i hopp i Milwaukee og vant 1. premie i fire andre renn i Illinois og Wisconsin.

I 1938 vant han seniormesterskapet i hopp i Milwaukee. Samme år ble han hedret som den mest fremtredende skiløper i landet og fikk klubbens høyeste utmerkelse fremfor 3000 vintersportsentusiaster. Da var han 38 år gammel og kjent i hele USA som den mest stilige skihopper som var kommet fra Norge.

Jørgen Johansen hoppet nå i seniorklassen, men i flere renn var han bedre enn hoppere i kl. A, B og C. Han vant Feature Event of ski week at Placid.

Jørgen Johansen var skiløper i 30 år, og hans resultater rundt omkring vakte oppsikt i Midtvestens historie, der han minnes som en av de beste skiløpere. Den amerikanske skihistorie for 1937 og 1938 beskriver Jørgen Johansen som en populær skiløper fra Rockford Skiclub. I et referat fra 1939 kan en lese at i tre suksessfulle år hadde Jørgen Johansen (som da var 40 år gammel) hatt stor suksess i seniorklassen. Han omtales som en pryd for Rockford Skiclub.

Jørgen Johansen besøkte Norge en gang, i 1965. Han giftet seg med Asta E. Olsen fra Oslo i 1927. De fikk en datter, Rosemarie, født 1936. Jørgen Johansen døde 28. desember 1987, nær 89 år gammel på Swedish American Hospital, etter lengre tids sykdom.

USAs tropp Lake Placid:

Andersen, Erling N.
Blood, Edward
Ellingson, Lloyd C.
Ericson, John M.
Harsh, James
Johansen, Jorgen
Monsen, Rolf
Oimen, Caspar

Norges tropp:

Grøttumsbraaten, Johan
Hovde, Kristian
Kolterud, Sverre
Rustadstuen, Arne
Sætre, Magnus
Sætre, Ottar
Stenen, Ole
Vinjarengen, Hans

Jørgen Johansen til venstre sammen med en skiløper fra Canton Ski Club, sannsynligvis fra sist i 1920-årene. Som vi ser er skiutstyret ikke slik det er i dag. Bindingen er Fritz Huitfeldts patent, som ble brukt i mange år. Disse ble avløst av Kandaharbindingen. Vi ser 2 spor under skiene, i dag er det 5 spor.

Jørgen Johansen hadde en eventyrlig skikarriere i USA. Og som bildet viser ble det etter hvert en mengde premier.

Store-Per Hovenga og Vaakjempa

Gamle Modum har hatt flere innlegg om Store Per Hovengen fra Bingen, og i alle har han vært den sterkeste. Redaksjonen har fått tilsendt et bidrag fra Telemark, der Rikard Berge i ei bok om Vinje og Rauland forteller om kjempekaren Halvor Vaa. Her finner vi omtalt en episode fra Kongsbergmarken, der disse to kjempekarene møttes. Telemarkingene mente striden endte uavgjort. Vi tillater oss å skrive om artikkelen fra gammel telemarkdialekt til språket vi bruker i Gamle Modum.

Mest omtalt over alle bygdelag ble Kongsbergferden da Halvor Vaa reiste til marken med den mannevonde hesten til Halvor Kjellingtveit. Kjellingtveit eide ei stor svart hoppe som var så mannevond at bare kona hans, Johanne, greide å stelle den og få på selen når den skulle brukes. Denne vinteren skulle Halvor igjen til Kongsbergmarken, og han kom som vanlig innom Kjellingtveit. Under samtalen kom Johanna inn på den sinte merra, og hun ymtet innpå om at den måtte slaktes.

- Nei, det går da ikke an å slakte en så gild hest, mente Halvor, som ville kjøpe merra.

- Nei, jeg vil deg ikke så vondt, mente Johanne, - den kan ødelegge deg!

Det endte med at Halvor Vaa tok seg av hesten og temte den til å bli lydige. Han kjøpte merra og tok den med til Kongsberg, der han solgte hesten til to brødre fra Numedal.

- Folk sier at denne hesten skal være sint, sa numedølene.

- Ja, de sier det, sa Halvor, og mer garanterte han ikke hesten.

Men da numedølene skulle ta ut merra fra stallen, var den like sint, og de ville gjøre om handelen, men det ville ikke Halvor Vaa. Da lovte brødrene på at de skulle komme med en kar som skulle få Halvor på andre tanker.

- Den karen er ikke på Kongsberg, sa Halvor.

Da kom karene med en rørsleg kar fra Modum som gikk under navnet Modumkjempa og skulle være den sprekeste på hele Østlandet. Per Bingen, eller Per Hovengen som han het, hadde slavedom på seg, og måtte aldri slå annet enn med flat hånd. En

gang hadde han visstnok slått i hjel en mann.

Da verten der Halvor Vaa bodde fikk høre at numedølene hadde hentet Store Per, bad han Halvor forsvinne raskest mulig.

- Nei, jeg vil ikke reise, sa Halvor. - Det hadde vært artig å kjenne åssen det hadde vært å få bank, det har jeg ikke kjent siden hu mor dengte meg!

Verten drev på med at Halvor måtte gjemme seg, men Halvor var sta. Til slutt gikk han med på å legge seg i senga og dra for forhenget som var på gamle senger. Like etter kom numedølene og Per Hovengen og spør etter Halvor Vaa. Verten sa da at Halvor hadde reist, og alt var langt inn i Medheia. Da tok de til å bruke en fæl kjeft om Halvor og kalte ham for en bedrager og alt som ille var, og om han hadde vært der, skulle han fått en skikkelig omgang. Halvor lå i senga og hørte det hele. Han dro fra forhenget i senga og spurte om det var han de ville treffe. Det bar ut på tunet med karene, og Per Hovengen forlangte at Halvor skulle ta tilbake hesten.

- Det gjør jeg som jeg vil med, sa Halvor.

Per spurte hvem Halvor var, og han svarte at han hadde to navn.

- Noen kaller meg Vaaguten, og andre kaller meg Halvor Hovden.

- Ja, jeg har også to navn, sa Per Hovengen.

- Noen kaller meg Per Bingen, og andre kaller meg for Per Modum.

Deretter barket karene sammen og klemte hverandres armer og kropper så de ble helt blå.

- Jeg tror det er best vi slipper hverandre, sa Per Hovengen.

- Du kan gjøre akkurat som du vil, sa Halvor Vaa.

Så slapp de takene, og Per Hovengen gikk inn til verten og bestilte brennevin.

- Den handelen skal stå, sa Per, og så drakk de på det og var vel forlikte.

I gjestgiveriet viste Modumkjempa hvor blå han var blitt etter takene til Halvor Vaa. Da Halvor fikk høre det, sa han at han var like blå han, men han viste det ikke fram. Etter dette fulgtes Per og Halvor sammen fra sal til sal, og en skulle tro de fikk være i fred. (Selv om Rikard Berge ikke forteller noe om akkurat det.)

Søskenflokken fra Brekke

Gamle Modum trykte i 1989 artikkelen om søskenflokken fra Brekke, hvor det var så mange lærere. Utgaven i 1989 var skolejubileumsnummer. Da var det gått 250 år siden lov om folkeskole ble gitt. Dette nummeret er nå utsolgt.

Artikkelen om søskenflokken fra Brekke har vært etterspurt, og bladet trykker den på nytt. Utgaven for 2002 har en artikkel av Thure Lund hvor han viderefører noen av slektslinjene.

Det framgår av artikkelen at den er skrevet i 1869. Det står ikke hvem som har skrevet den, men det må være medlemmer av slekten. Artikkelen finnes i en avskrift fra 1920-tallet på Heggen prestegård. Det er denne avskriften som er gjengitt.

Ole Hansen Brekke var Søn af Hans Torgersen Sponelandet i Modum. Hans Kone Elen var Datter af en velhavende Bonde Hans Eriksen Gunnarud i Nykirke Annex til Modum.

Anledningen til deres ækteskabelige Forbindelse har Ole selv fortalt saaledes: Han blev sendt til Elen som Spørgsmand for en formuende Gaardmandssøn, og han havde ikke forhen seet hende. Da han havde fremført sit Ærinde, sagde hun, «at hun nok ikke strax kunde svare derpaa,» hvorfor han ytrede, «at han nok kunde opholde sig i nogle Timer, dersom hun tillod det.» «Det maatte han da gjerne.» Medens Dagen gik hen og hun syslede i Huset, talte hun meget med ham, og skjönt hun ikke berørte hans Ærinde, lovede han sig dog et heldigt Svar til Frieren. Da han mod Aftenen skulde afsted og atter spurgte hende, hvad hun da syntes om Frieren, svarede hun: «Jeg synes Du hellere kan fri for Dig selv.» Höist forlegen ved dette uventede Svar, sagde han, «at dette vel ikke kunde være hennes Alvor,» men hun bekræftede med Bestemthet sit Svar og bad ham bringe Kurven til Frieren. Ole besøgte hende da strax igjen på egne Vegne.

Oles Udseende endnu i hans langt fremskredne Alder viste, at han i sin Ungdom havde vært en sjelden vakker Karl med middels Statur, mørkt Haar og Skjæg, mørke Bryn og mørkeblaa Öine, samt regelmæssige og blide Ansigtstræk. Han havde ogsaa et tækkelig Væsen og talte godt for sig. Hvor naturligt da, at den 20 aarige Elen fandt sig pludselig slagen af hans Personlighed. Den Troskyldighed og Ligeformhed, hvormed hun ogsaa strax bekjendte det for ham, var vel et almindelig Træk i den Tids Folkekarakter.

Elen var en höi og stærk Kvinde med et smukt og

noget lyst Ansigt. Milde blaa Öine og et stille Væsen forkyndte hendes sagtmodige og fromme Sind.

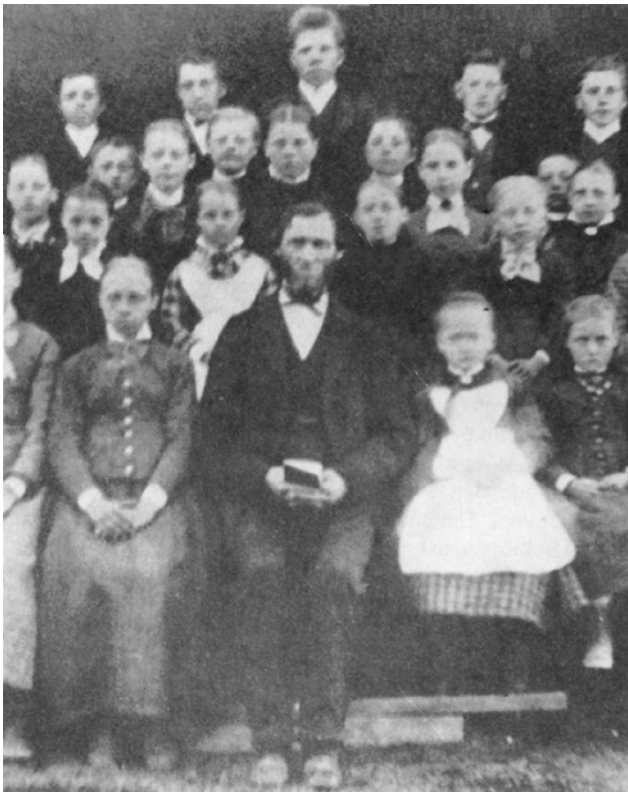
Strax efter deres Ægtevielse i Oktober 1751 kom de i Besiddelse af Gaarden Brekke i Modum, hvor de förte deres Samliv i 45 1/2 Aar og derunder velsignedes med deres mange Börn. Opdragelsen af disse krævede Anstrængelse, da Gaarden kun knapt afkastede det Fornödne til Familien og var i mange Aar delt med den ældste Søn Nils. Ole havde i sin Ungdom lært Skrædderhaandværket, men han kunde ikke drive det til synderligt Erhverv ved Siden af Jordbruget.

Elen, som var særdeles godt opdraget i sit Fædrenehjem, udfyldte lige hæderligt sit Kald som Hustru, Moder og Husmoder. Især hædrer det hendes Minde, at hun bibragte sine Börn den mærkelige Sands for Oplysning, som fra dem er nedarvet i Slægten. Hun döde i Marts 1797, i en Alder af 67 Aar.

Nogle Aar för Elens död vare Börnene, med Undtagelse af Erik og Kari, komne i selvstændig Stilling ved Giftermaal, og Ole havde derfor ogsaa opgivet den anden Halvdel af Gaarden til sin Søn Nils, uden at betinge sig Livöre. Da Nils i 1798 bortbyttede Brekke mod Hilsen og tilflyttede den sidste Gaard, tilbragte Ole derefter sine Levedage paa den Maade, at han vandrede som Gjæst imellem sine Börn og opholdt sig hos hver af dem i nogle Uger eller Maaneder af Gangen, alt som han selv lystede. Antagelig havde hans Börn forenet sig om at forsørge ham paa denne Maade. Han döde under sin Datter Karis Pleie paa Garden Jahren i Modum sidst Februar 1814, 89 Aar gammel.

Disse Ægtefolks Börn vare vel let kjendelige som Sökende, men dog noget ulige baade af Udseende og Temperament. Den ældste Søn Hans var neppe fuldt udviklet, da han kun 20 Aar gammel döde. Nils var den höieste af Brödrene, omtrent 69 Tommer, bredskuldret og stærkbygget, mørk som Faderen, sagtmodig og sagtferdig. Ole lignede ham paa det nær, at han kun havde Middels Höide, men den første mere förlemmet end den sidste. Hin var noget lys som Ole, Erik Mörk som Nils. Begge havde fyrige Fölelser og var raske i deres Bevægelser. Dorthen var Erik lig i Gemyt og Udseende, men Anne og Kari lignede sine ældste Brödre. Alle vare lige deri, at de talte betænksomt og bestemt.

Hans döde som Skoleholder i Snarum. Efter han gik ogsaa hans 4 Brödre tidligt ud som omgaaende Skoleholdere. De vare uformuende og kunde ikke paa den anden Vei tilfredsstille den Videbegjær-

Lærer Einar Brekke. Ansatt på Hole 1845, død 1893.
Lærer og kirkesanger.

lighed, som Moderen havde vakt hos dem. I Husene, hvor de kom, forefandt de sjelden andre Böger end Psalmebog, Katekismus og Forklaring, og de havde ikke Raad til at kjøbe de dyre danske Böger. Kun hos Præsterne og rige Folk kunde de af og til faa laant en eller anden Bog, som udvidede deres Blik. Den af dem, som paa denne Vei fik en lærerig Bog ihænde, gjorde strax sine Brødre bekendte med dens Indhold. Ole afskrev mange laante voluminöse Böger, dels med gothiske Skriftegn og dels med Frakturskrift. At de under saadan Mangel på Læremidler kunde naa det Oplysningstrin, som de efter en Række Aar indetog, kan man meget forundre sig over. De skrev Modersmaalet mærkelig korrekt og forsøgte sig ogsaa i bunden Stil. Blandt Andet omarbejdet Ole Snorre Sturleson i en Sang på 533 Vers. Denne omarbejdelse, eller andre Sange af ham eller hans Brødre, har man nu forgjæves eftersøgt. De vare gode Regne mestere og havde saa omfattende Kundskab i Historie og Geografi, at de med levende Interesse ogsaa fulgte sin Tids Tildragelser, især den franske Revolution af 1789 og Napoleon den Førstes Krige. De havde hver sin fine Haandskrift. En stærk Følelse for Ret og Sandhed var udviklet som et Hovedtræk i deres Karakter.

Videre bemerkes om hver af disse Börn:

a. Hans Olsen gik med et alvorligt Sind og med Anelse om sin tidlige Død.

b. Nils Olsen overtog efter Broderen Hans Skoleholdet i Snarum, og forrettede samme fra 1773 til 1806, altsaa i 33 Aar. I Aaret 1810 beskikkedes han til Lærer ved Blaaafarveværkets første Skole paa Skuterud i sin da afdøde Broder Oles Sted. Efterat han i 19 Aar havde bestyret denne Post, opgav han den i 1829, da 75 Aar gammel. Han ofrede saaledes 52 Aar af sit Liv i Almuesskolens Tjeneste, altid for en utrolig ringe Løn. Naar han dog derunder kunde forsørge sin Kone og opdrage 9 gjenlevende af sine 12 Börn, skriver dette sig hovedsageligt fra andre Erhvervskilder. Strax efter sit Giftrmaal 1779 fik han af Faderen overladt Halvdelen af Gaarden Brekke og 15 à 16 Aar derefter ogsaa den anden halvdel af samme. Der boede da hans Familie, indtil han i Aaret 1798 bortbyttede denne Gaard mod Halvdelen af nordre Hilsen, hvis anden Halvdel han et Par Aar för havde kjøbt. Denne sidste Gaard lod han siden sin Familie bebo og bruge. Ogsaa fandt han stundom noget Erhverv ved den Tiltro, som han havde vundet baade hos Övrigheden og Alle, som kjendte ham. Saaledes var han i de sidste Aar af forrige Aarhundrede betroet Indkrævning af Skattene og Udførelse af Registreringsforretninger og Auktioner i Præstegjeldet. Daværende Foged Widerö og Sorenskriver Stockfleth vare ogsaa betænkte paa at bevirke ham beskikket til Lensmand, naar en da meget gammel Lensmand Kollerud ved Döden afgik, men dette blev til deres og hans Ærgrelse forpurret derved, at Amtmanden, medens den gamle Lensmand levede, havde efter en formaaende Mands Önske beskikket en Organist T. Steen i Eker til Lensmand i Modum. Nils kjendte godt lovene og forfattede gjævnlig for Menigmand Dokumenter, som altid baade i Form og Indhold godkjendtes af Övrigheden. At han ogsaa nød en liden Betaling derfor, maa rimeligt antages. Som Raadgiver var han hyppigt sögt af Folk i Præstegjeldet. En ham under 23de Januar 1807 meddelt kongelig Bevilling til at drive Landhandel var betinget af saa betydelige Byrder, at den ikke blev ham til synderlig Nytte.

Nogle Aar för sin Död undtog han Livöre til sig og sin Kone, delte Gaarden Hilsen imellom 3 af sine Söner og udlagde sine Börn en liden Arv. Han döde den 25de November 1835, 81 Aar midre end 8 Dage gammel. Han skrev sig altid for Brekke.

Hans Kone overlevede han til sin Död den 29de Oktober 1859, i en Alder af 99 Aar og 3 Maaneder og 21 Dage. Hun var födt og opvoxet paa Gaarden Hilsen som en Datter af Ægtefolkene Gulbrand Ellefsen og Maria Kolbjörnsdatter. Hendes Fader havde kjøbt Gaarden Hilsen som Driftebonde fra Gaarden Tröstem i Flaa Annex til Næs i Hallingdal, og hendes Moder var kommet til Gaarden Berg paa Ringeriget.

c. Ole Olsen var först omgaaende Skoleholder i 25 Aar og derefter i 10 Aar Lærer ved Blaaafarveværkets første Skole paa Skuterud i Modum. I disse 35 Aar var han lönnnet ligesaa knapt som Broderen Nils.

Da han 30 Aar gammel giftede sig i 1787, kom han derved i Besiddelse af Gaarden söndre Tandberg i Nykirke Annex. Under sit 23 aarige Ægteskab Fader til 3 Sönnner og 3 Dötre, slog han sig med Tarvelighed igjennem, idet han, ligesom Broderen Nils, lod sin Familie udföre Gaardsbruget, medens han selv fraværende betjente Skolen. Efter at en af hans Dötre var ved Döden bortkaldt, 19 Aar gammel, efterlod han ved sin Bortgang de övrige Börn i en Alder af 22, 21, 18, 9 og 7 Aar.

Han döde den 14de Januar 1810, 53 Aar gammel, lige velsignet som Ægtemand og Fader og som Menneske alminnelig agtet for sin uskrömtede Guds frygt og sædelige Vandel.

Hans Enke havde overlevet ham i 30 Aar, da hun i 1840 ved Döden afgik i en Alder af 83 Aar.

d. Anders Olsen havde vel i 10 à 12 Aar været Skoleholder, för han 29 Aar gammel giftede sig i 1791. Da han et Par Aar derefter med sin Kones Arvemidler kjøbte Gaarden söndre Flattum, kunde han ikke længer vedblive med Skoleholdet. Han levede da siden som Gardbruker med sin Kone og sine 3 Börn, i mange Aar i en nogenlunde god ökonomisk Forfatning. Efter at hans 2 Dötre havde gifte forladt Hjemmet, og Sönnen overtaget Gaarden, delte Forældrene Sönnens Kaar, og disse forringedes mere og mere formedelst hans store Börneflok.

Anders var i sine Forholde en meget agtværdig og agtet Mand. Da han döde paa Garden Flattum den 23 de Juni 1847, omtrent 85 Aar gammel, havde han 2 1/2 Maaned för jordet sin Kone i en Alder af omtrent 77 1/3 Aar.

e. Erik Olsen, der ligesom Broderen Nils skrev sig for Brekke, havde udtjent sine 10 Værnepligtsaar som Skolelærer og i nogen Tid været Privatlærer, för han i sit 32te Aar giftede sig Hösten 1799. Aaret efter skjænkede hans Kone ham en Sön, og ved samme Tid blev han beskikket til Hovedklokker i Modums Præstegjæld. Som Klokker beboede og brugte han Garden Haugerud, indtil han Vaaren 1809 med sin Kone og sin Sön tilflyttede Gaarden Spone. Begge disse Gaarde tilhørte Kirken, hvis private Eier pliktede at skaffe Klokkerbolig. En Sön, som han fik med sin Kone i 1810, döde samme Aar. I den første Tid af sit Ophold paa Spone forrettede han Skole paa de nærliggende Gaarde, uden at han var forpligtet dertil eller fik Lön derfor. Efter at hans Kone var ved Döden bortkaldt i 1819, giftede han sig anden Gang i 1820 og tilflyttede da sin sidste Kones Gard Hære. Aaret efter fik han med hende 2 Sönnner, (Tvillinger) hvoraf den ene döde omtrent 3 Aar gammel. Et Par Aar efter at han havde indtraadt i dette Forhold, opgav han Klokkerbestillingen tilbedste for sin ældste Sön.

Den 11te April 1826 afgik han ved Döden paa

*A-huset eller Skeidehuset på Gruvetråkka.
Skolen ble holdt 2. etasje.*

Gaarden Hære, omtrent 58 1/3 Aar gammel, og efterlod sig da den sidste Kone, 2 Sönnner, 1 Sönnnesön og 1 Sönnedatter.

Erik aabenbarede et varmt Hjerte og et velvilligt Sind i al sin Færd.

f. Anne Olsdatter blev gift i 1782 og boede derefter paa Gaarden Ödeværp i Eker. Af hendes 3 Sönnner og 3 Dötre gjenlever nu (1869) kun en Sön.

g. Dorthé Olsdatter havde i nogen Tid bestyret en Omgangsskole, för hun i sit 27de Aar blev gift. Derefter boede ogsaa hun paa Ödeværp, der var delt imellem hendes og Sösteren Annes mand. Hun satte höi Pris paa huslig Lykke, og hun fandt den i mange Aar med sin Mand og sine 3 Börn, indtil hun maatte begræde Tapet af begge sine Dötre, der döde ugifte 20 og 39 Aar gamle. Fik hun som Husmoder en ledig Stund, glemte hun ikke Bogen.

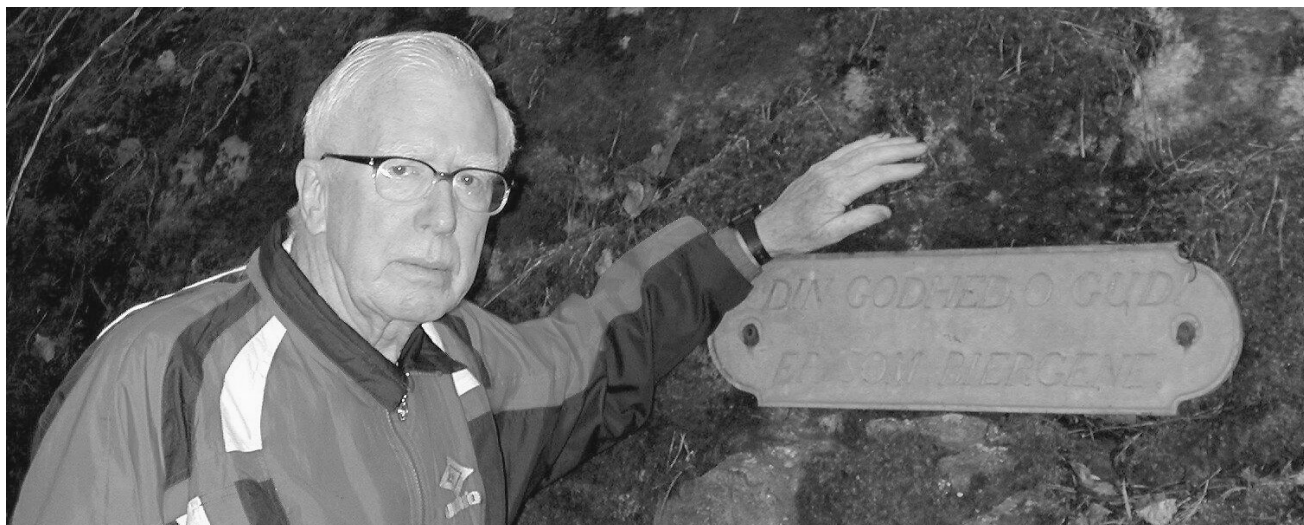
Hun döde paa Ödeværp den 21de Februar 1834, henved 69 Aar gammel. Hendes Mand og hendes Sön med Kone og 2 Börn vare da hendes kjære Efterladte.

h. Kari Olsdatter blev gift 23 Aar gammel og fik 8 Börn med sin Mand. Det lykkedes ikke hendes Mand at komme til nogen Jordvei, og blot som Dagarbeider kunde han med al sin Stræbsomhed vanskeligt erhverve det Fornödne til sine talrige Familie, som derfor levede i trange Kaar.

Kari döde af Tæring under Familiens tilhold paa Gaarden Rud den 28de Juni 1817 omtrent 42 Aar gammel.

Minneord:

Kristian Linnerud

Kristian Linnerud.

Foto: Torunn Bratvold.

Et gammelt ordtak sier at ingen blir profet i sitt eget hjemland. Dette gjelder ikke Kristian Linnerud, som døde i februar i år. Få, om noen, har fått et ettermæle som så entydig omtaler en offentlig ansatt i sentral posisjon med større respekt og beundring enn nettopp Kristian Linnerud.

Han gjorde skam på enda et ordtak. Det heter at det er sjelden at skolelys blir dyktige i sitt arbeide. Linnerud var et skolelys av de sjeldne. Vitnesbyrd fra skolene, helt fra folkeskolen, via teknisk aftensskole, framhaldsskole, landbruksskole, realskole som privatist, Gjerdes handelsskole og Norges Sosial- og kommunalskole, forteller om strålende karakterer. Han tok også kurser ved Norsk Korrespondanseskole, og han har eksamener i filosofi. Fra Linneruds siste skole, Norges Sosial og kommunalskole, fikk han i mai 1958 eksamen med de beste karakterer som var gitt av skolen inntil da. Hans eksamen ble innberettet til både Kommunaldepartementet og til Finansdepartementet.

Linnerud viste en sjelden evne til å omsette sine kunnskaper i det praktiske arbeidet. Etter at han hadde vært ligningsfullmektig i Modum i 14 år, sa ligningssjef Margrete Dahl at Linnerud var den perfekte kontormann, med en sjelden kunnskapsrikdom, inngående kjennskap til bygdas forhold, ikke minst næringsliv, og en sjelden menneskekunnskap.

Linnerud var bare 39 år da han ble ansatt som rådmann i Modum. De råd han gav politikerne i Modum hadde alltid bygdas ve og vel som langsiktig mål.

Det skussmål Linnerud fikk ved sin avgang ved ligningskontoret, var like aktuelt da han sluttet som rådmann i 1989.

Det er ufattelig hvordan Kristian Linnerud greide å få nok timer i døgnet. Ved siden av studier og krevende arbeid greide han også å bli en habil orienteringsløper, var med i styre og stell i Åmot IF, og kunne gi råd for bygdas sosiale liv og miljø. Da Kristian Linnerud gikk av som rådmann i 1989, ble ikke veien lang som fast medarbeider for *Gamle Modum*. Samme år skrev han om skoleverket og om kommunens kamp for å få tilbake Glitrehagens 8000 mål skog til hjembygda. I de fire, fem første årene nøyde han seg med å være bidragsyter, men fra 1994 ble han med i redaksjonen med full styrke. Hans enestående kunnskaper og ordenssans ble nyttige i både korrekturlesing og redaksjon. Han bidro dessuten med en rekke artikler bladet i alle år siden.

For redaksjonen i *Gamle Modum* er tapet av Kristian Linnerud meget stort. Til tross for at helsa sviktet en del de siste par år, var han til hele tida opptatt av bladets kvalitet og framtida. Ikke minst har vi som har arbeidet med bladet, mistet en god og kjær venn. Vi føler også med hans etterlatte, som har mistet en kjær og hjemmekjær mann og far.

Vi lyser fred med Kristian Linneruds minne.

For redaksjonen
Thure Lund